

Освіта Харківщини XXI століття

Нова українська школа: формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості

*каталог п'ятнадцятої обласної тематичної онлайн-виставки
ефективного педагогічного досвіду*

*Любов. Покроєва, ректор
Харківської академії неперервної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України*

Шановні освітяни!

20-27 листопада 2023 року відбулася XV онлайн-виставка за темою «Нова українська школа: формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості» у таких номінаціях: «Формування в учнів екологічної компетентності в межах реалізації наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» під час вивчення географії в дистанційній формі»; «Комп'ютерні технології як засіб формування екологічної культури здобувачів освіти в дистанційному форматі»; «Система екологічного виховання в сучасному закладі освіти».

Згідно з рішеннями конференції в Ріо-де-Жанейро (1992 рік) принципи сталого розвитку повинні бути включені в усі освітні програми та мають розглядатись як елемент постійного й неперервного навчання та виховання, тобто мають формувати особливий освітній напрям – освіту в інтересах сталого розвитку (ОСР).

Реалізація цілей навчання в межах освіти для сталого (збалансованого) розвитку вимагає розширення знань, розвитку спеціальних навичок, інтелекту, формування життєвої позиції та людських цінностей. Ці вимоги є складовими вимог до освіченості учнів, що визначені новим Державним стандартом базової середньої освіти.

Освіта для сталого розвитку охоплює екологічну, економічну й соціальну проблематику навчання та виховання під кутом зору формування нової системи ціннісних орієнтирів і моделей поведінки підрастаючого покоління та суспільства загалом. Тому найбільш важливу роль виконують предмети й інтегровані курси таких освітніх галузей, як природнича, соціальна та здоров'язбережувальна,

громадянська та історична, оскільки саме вони досліджують проблеми сталого розвитку комплексно, інтегруючи знання про закономірності розвитку природи й суспільства.

Згідно з документами ЮНЕСКО освіта для сталого розвитку передбачає інтеграцію ключових питань сталого розвитку в навчання. Це може включати, наприклад, інструкції щодо зміни клімату, зменшення ризику стихійних лих, збереження біорізноманіття, подолання бідності та стале споживання і поводження з побутовими відходами. ОСР також передбачає застосування практичних методів навчання, які мотивують і надають можливість учням змінити свою поведінку та вжити доступних заходів для сталого розвитку громади.

ОСР базується на таких важливих навичках, як критичне мислення, уявлення майбутніх сценаріїв розвитку та прийняття спільних рішень, і прагне того, щоб люди були більш інформованими, моральними, відповідальними й вимогливими.

Згідно з вимогами нового Державного стандарту базової середньої освіти до ключових компетентностей, що мають бути сформовані у здобувачів освіти, серед інших важливе значення має екологічна компетентність, яка передбачає усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідності охорони природи, дотримання правил поведінки на природі, ощадливого використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської діяльності та важливості збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Основою екологічної компетентності є екологічна грамотність. Екологічна грамотність, окрім наявності екологічних знань, умінь і навичок, включає ще сформованість цінностей, установок, особистісного сенсу, що забезпечують здатність і готовність учнів мобілізувати отримані знання та реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації.

Сформованість екологічної компетентності дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку. Саме відповідальне прийняття рішень у тих чи інших життєвих ситуаціях є особистим внеском кожного у збалансований розвиток суспільства.

Для розвитку освіти, підвищення її суспільної ролі у вирішенні проблем сталого розвитку необхідно змінити у викладанні акценти із

загальноосвітніх на прагматичні. Зміна функції освіти повинна базуватися не лише на її ролі у формуванні світогляду людини та суспільства, а й на розробці моделей організації, управління та розвитку територіальних громад за принципами сталого розвитку.

Зміст шкільної освіти має стати засобом підготовки особистості до життя, до поведінки в навколишньому середовищі, у суспільстві, а навчальний процес необхідно будувати так, щоб знання стали фундаментом практичної діяльності.

Нова українська школа – це реформа, яка спрямована на формування в учнів сучасних компетентностей, необхідних для успішного життя у 21 столітті. Однією з таких компетентностей є соціальна активність, відповідальність і екологічна свідомість.

Сучасна екологічна освіта – це освіта, яка спрямована на формування у людей екологічної свідомості та компетентностей, необхідних для сталого розвитку. Вона включає в себе вивчення екологічних знань, формування екологічних цінностей та навичок екологічної поведінки.

Екологічна освіта є важливою складовою освіти в цілому, оскільки вона сприяє:

- Збереженню довкілля. Люди, які мають екологічну свідомість, розуміють важливість збереження природи та бережливо ставляться до неї.
- Розвитку сталого розвитку. Екологічна освіта сприяє формуванню у людей цінностей сталого розвитку, які передбачають гармонійний розвиток людини та природи.
- Підготовці до професійної діяльності в галузі екології. Екологічна освіта забезпечує отримання знань і навичок, необхідних для успішної професійної діяльності в галузі охорони природи.

Сучасна екологічна освіта має такі характеристики:

- Цілісність. Екологічна освіта не обмежується лише вивченням екологічних знань, а також включає в себе формування екологічних цінностей та навичок екологічної поведінки.
- Інтегративність. Екологічна освіта інтегрується з іншими освітніми галузями, такими як природознавство, фізика, хімія, економіка, право тощо.

- Практичність. Екологічна освіта спрямована на формування практичних навичок екологічної поведінки.
- Сучасна екологічна освіта реалізується через такі форми:
- Формальна освіта. Екологічна освіта є обов'язковою складовою шкільної освіти, а також вищої освіти в галузі екології.
- Неформальна освіта. Екологічна освіта реалізується через різні неформальні форми, такі як екскурсії, волонтерство, просвітницькі заходи тощо.
- Інформальна освіта. Екологічна освіта може здійснюватися через засоби масової інформації, соціальні мережі тощо.

Сучасна екологічна освіта є важливим інструментом формування відповідального ставлення людей до довкілля. Вона сприяє сталому розвитку суспільства та охороні природи.

Екологічна освіта є однією з ключових компетентностей, які формуються в учнів у рамках Державного стандарту базової та середньої освіти. Вона спрямована на формування в учнів таких знань, умінь і цінностей: знання про стан довкілля, природні ресурси, екологічні проблеми та шляхи їх вирішення, усвідомлення важливості збереження довкілля та несення відповідальності за власний вплив на нього, навички екологічної поведінки у повсякденному житті.

Екологічна освіта реалізується в рамках різних освітніх галузей, зокрема:

- Пізнаємо природу. У рамках цієї освітньої галузі учні вивчають основи екології, різноманіття природи, природні ресурси та їх охорону.
- Математика. У рамках цієї освітньої галузі учні вивчають основи екологічної статистики, економіки та екологічного права.
- Технології. У рамках цієї освітньої галузі учні вивчають основи екологічної техніки та технологій.
- Географія. У рамках цієї освітньої галузі учні вивчають особливості природи різних регіонів України та світу, а також екологічні проблеми цих регіонів.

Екологічна освіта в закладах освіти реалізується через такі форми:

- Уроки. На уроках учні отримують знання про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

- Екскурсії. Екскурсії дозволяють учням наочно побачити стан довкілля та дізнатися про екологічні проблеми регіону.
- Проектна діяльність. У рамках проектної діяльності учні можуть самостійно вивчати екологічні проблеми та розробляти шляхи їх вирішення.
- Волонтерська діяльність. Волонтерська діяльність дозволяє учням на практиці застосовувати екологічні знання та цінності.

Екологічна освіта є важливим інструментом формування відповідального ставлення учнів до довкілля. Вона сприяє сталому розвитку суспільства та охороні природи.

Ось деякі конкретні приклади того, як екологічна освіта може реалізовуватися в закладах освіти:

- Учитель природознавства може провести урок на тему «Екологічні проблеми України». На цьому уроці учні дізнаються про основні екологічні проблеми України, їх причини та можливі шляхи вирішення.
- Учитель географії може провести екскурсію в місцевий парк чи ліс. Під час екскурсії учні зможуть побачити різноманіття природи, а також дізнатися про екологічні проблеми цього регіону.
- Учні можуть брати участь у проекті «Охорона довкілля нашого краю». У рамках цього проекту учні можуть самостійно вивчити екологічні проблеми свого краю та розробити шляхи їх вирішення.
- Учні можуть брати участь у волонтерському проекті з висадки дерев. Цей проект дозволить їм на практиці застосувати свої знання про охорону природи.

Екологічна освіта є важливим напрямом роботи закладів освіти. Вона дозволяє формувати в учнів відповідальне ставлення до довкілля та сприяє сталому розвитку суспільства.

Отже, соціальна активність – це здатність людини брати участь у житті суспільства, проявляти ініціативу, відповідальність і громадянську позицію. Відповідальність – це здатність людини усвідомлювати наслідки своїх дій і нести за них покарання. Екологічна свідомість – це розуміння важливості збереження довкілля та відповідальність за власний вплив на нього.

Формування соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості в учнів – це важливий крок у становленні відповідального громадянина. Ці якості допоможуть їм бути успішними в житті та зробити внесок у розвиток суспільства.

У XV обласній тематичній онлайн-виставці ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття» XV онлайн-виставки за темою «Нова українська школа: формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості» взяли участь і презентувати свій досвід роботи 16 закладів освіти, серед яких: 13 закладів загальної середньої освіти, 3 заклади дошкільної та 1 заклад позашкільної освіти. Широке коло педагогічної громадськості зацікавлено знайомилося з матеріалами учасників: із кращими практиками та творчими надбаннями, ідеями щодо створення екологічного простору закладу освіти Нової української школи. Представляємо учасників XV онлайн-виставки та їх досвіди роботи:

У номінації «Формування в учнів екологічної компетентності в межах реалізації наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» під час вивчення географії в дистанційній формі»:

- Комунальний заклад «Харківська гімназія № 86 Харківської міської ради» – «Екологічна безпека та сталий розвиток» під час вивчення географії в дистанційній формі у середній школі».

У номінації «Комп'ютерні технології як засіб формування екологічної культури здобувачів освіти в дистанційному форматі»:

- Комунальний заклад «Лозівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 13 «Росинка» Лозівської міської ради Харківської області за темою «Сучасні підходи дистанційної освіти до організації роботи з формування екологічної свідомості у дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комунікативних технологій»;
- Люботинська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4 Люботинської міської ради Харківської області за темою «Формування екологічної компетентності здобувачів освіти засобами комп'ютерних технологій в умовах дистанційної освіти»;
- Комунальний заклад «Безлюдівський юридичний ліцей імені І. Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради» за темою «Запровадження системи формування екологічної

культури у цифровому просторі закладу загальної середньої освіти»;

- Комунальний заклад «Первомайський ліцей № 3 «Успіх» Первомайської міської ради Харківської області» за темою «Формування екологічної культури здобувачів освіти засобами цифрових технологій в умовах дистанційної освіти».

У номінації «Система екологічного виховання в сучасному закладі освіти»:

- Комунальний заклад «Зміївський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області за темою «Формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку»;
- Комунальний заклад «Первомайський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 14 «Барвінок» комбінованого типу Первомайської міської ради Харківської області» за темою «Формування екологічної свідомості дітей шляхом підвищення якості освітнього процесу»;
- Андріївський ліцей № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району Харківської області за темою «Формування екологічної свідомості у здобувачів освіти ліцею»;
- Комунальний заклад «Бабаївський ліцей імені Героя Радянського Союзу Потапенка П.О. Височанської селищної ради Харківського району Харківської області» за темою «Організація виховної роботи екологічного спрямування в сучасному закладі освіти»;
- Комунальний заклад «Бірківський ліцей» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області за темою «Формування екологічної свідомості учнівської молоді через створення екологічного простору закладу освіти Нової української школи»;
- Комунальний заклад «Дергачівський ліцей № 3» Дергачівської міської ради Харківської області за темою «Система екологічного виховання здобувачів освіти в КЗ «Дергачівський ліцей № 3 Дергачівської міської ради Харківської області»;

- Кобзівська гімназія Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області за темою «Формування екологічної свідомості у здобувачів освіти в контексті вимог сьогодення»;
- Комунальний заклад «Чернещинський ліцей» Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області за темою «Формування екологічної культури в здобувачів освіти на уроках і в позакласній роботі»;
- Комунальний заклад «Центр дитячої та юнацької творчості № 4 Харківської міської ради» за темою «Екологізація освітнього процесу в закладі позашкільної освіти»;
- Комунальний заклад «Харківський ліцей № 106 імені В. О. Кисіля Харківської міської ради» за темою «Екосимволізм як засіб підвищення психологічної резистентності учасників освітнього процесу»;
- Комунальний заклад «Харківська гімназія № 129 Харківської міської ради» за темою «Формування сучасного освітнього простору закладу «ЕКОшкола: Екологія. Культура. Освіта» в умовах Нової Української школи».

На сайті Академії в розділі «Педагогічна виставка «Освіта Харківщини ХХІ століття», на підсторінці XV онлайн-виставка, відкрито доступ для загального ознайомлення з конкурсними матеріалами учасників, що відповідають темі XV онлайн-виставки: відеопрезентації, практико-направлені досвіди; за власною ініціативою: відеовізитки, невеликі відеоролики, фрагменти дистанційних методичних заходів, методичні розробки уроків/занять, фотоальбоми тощо (за останні роки).

Сподіваємось, що представлені закладами освіти досвіди й методичні доробки слугуватимуть педагогам надійним підґрунтям для формування та розвитку методичного екологічного просвітництва, допоможуть раціонально спланувати екологізацію освітньої діяльності, проявити креативність і творчий підхід під час підготовки до дистанційних занять в умовах воєнного часу.

**Комунальний заклад
«Первомайський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 14
«Барвінок» комбінованого типу Первомайської міської ради
Харківської області»**

Адреса: 64102 Харківська область,
м. Первомайський, 3 мікрорайон, буд.
35-А

Телефон: +38(05748) 3-41-74,

E-mail: 14dc@ukr.net,

Сайт: <http://pervomayskyi-dnz14>

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема досвіду: «Формування екологічної свідомості дітей
шляхом підвищення якості освітнього процесу»

Комунальний заклад «Первомайський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 14 «Барвінок» комбінованого типу Первомайської міської ради Харківської області» засновано в 1978 році.

Сьогодні це оновлений, сучасний, модернізований заклад дошкільної освіти, у якому працює творчий, завзятий колектив із 18 педагогів-одномумців.

Сучасну екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду. У країні, де працюють атомні й теплові електростанції та великі промислові об'єкти, залишати поза увагою екологічну ситуацію вже надто небезпечно.

Тому формування в дітей початкових уявлень про сталі дії і поведінку, усвідомлення необхідності збереження ресурсів держави (планети вцілому) й особистої причетності до цього; розвиток ефективних звичок соціальної поведінки, економного споживання ресурсів та збереження природи набувають дедалі більшої актуальності. А оскільки заклад дошкільної освіти є першою сходинкою особистісного розвитку дитини, то педагогічний колектив нашого закладу обрав одним із пріоритетних завдань формування екологічної свідомості дітей шляхом підвищення якості освітнього процесу.

Для його успішної реалізації на першому етапі з педагогами проводилися семінари-практикуми: «Інноваційні технології в організації дослідно-експериментальної діяльності», «Упровадження ідей сталого розвитку в освітній процес ЗДО», «Формування екологічної свідомості через художньо-продуктивну діяльність», а також екологічний тренінг «За життя без сміття»... Наші педагоги ділилися своїми досягненнями під час заходів територіально-методичних об'єднань. Адміністрація закладу та колектив створили умови для системної роботи з формування в дітей дошкільного віку екологічної свідомості. Відкрили Лабораторію «Всезнайки», де розташовані осередки для практичної роботи дітей: «Дослідницький центр», «Клуб дослідників природи», «Бджілки-трудівниці»; «Таємниці повітря», «Таємниці підводного царства», «Вивчаємо всесвіт», «Південь», «Північ», «Хліб усьому голова». Педагоги закладу розробили лепбуки екологічного спрямування, що забезпечують ігрову, пізнавальну, дослідницьку та творчу активність дошкільнят, сприяють розширенню уявлень дітей про природу та вплив людини на неї.

Окрім покращення матеріальної бази закладу, педагоги постійно знаходяться в пошуку цікавих форм і методів роботи з дітьми. Так, на високому рівні забезпечено проведення дослідницької діяльності дітей, упроваджуються проектна діяльність, квести та «Геокешинг». Традиційними стали вже створення «Городу на підвіконні», участь в екологічних акціях: «Дивовижна осіння екоіграшка», «Врятуй ялинку – збережи планету», «Допоможи пташкам узимку»...

Запровадження воєнного стану в державі внесло значні корективи в діяльність дошкільної освіти. Починаючи з вересня 2022 року, освітній процес організовано в дистанційному форматі. Для проведення онлайн-занять із дітьми педагоги застосовують сервіси Zoom і GoogleMeet, для асинхронної роботи матеріали розміщують на офіційному сайті, використовуючи вебсервіс padlet. Комунікація з батьками відбувається через мобільні застосунки Viber і Telegram.

Щоб підвищити зацікавленість дітей заняттями з екологічного виховання в дистанційному режимі, педагоги розробляють інтерактивні ігри за допомогою сервісів LearningApps, Wordval.

Оскільки в Концепції екологічної освіти України (затвердженій Рішенням Колегії МОН України від 20.12.2021р. № 13/6-19) визначено, що «Дошкільне виховання – найперший рівень, коли головну роль відіграє родинне виховання», велику увагу в нашому закладі приділяємо підвищенню освітнього рівня батьків. Залучаємо їх до освітнього процесу, надаємо їм методичні рекомендації, створюємо умови для поширення кращого досвіду сімейного виховання.

Ефективною виявилася партнерська робота – постійна співпраця з представниками суспільної громадськості. Зокрема, налагоджено зв'язок із притулком для тварин у нашому місті, краєзнавчим музеєм.

Оскільки формування природничо-екологічної компетентності та навичок, орієнтованих на сталий розвиток, має відбуватися на всіх етапах життя людини, розпочинати його необхідно з раннього дитинства. Саме тому ми вважаємо це цільовим пріоритетом нашого закладу дошкільної освіти і робимо все, щоб його досягати.

Наталія Кльофас, директор ЗДО

**Комунальний заклад
«Лозівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок)
комбінованого типу № 13 «Росинка»
Лозівської міської ради Харківської області**

Адреса: мікрорайон 3, будинок 30,
м. Лозова, Харківська область, 64606
Телефон: +38 (05745) 7-05-24
E-mail: lzdo13@ukr.net
Сайт: <http://lozova-zdo13.kh.sch.in.ua/>

Номінація: «Комп'ютерні технології як засіб формування екологічної культури здобувачів освіти в дистанційному форматі»

Тема досвіду: «Сучасні підходи дистанційного навчання до організації роботи з формування екологічної свідомості в дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комунікативних технологій»

Якщо ви маєте яблуко і я маю яблуко, і ми обмінємося цими яблуками, то у вас і в мене залишиться по одному яблуку. А якщо ви маєте ідею і я маю ідею, і ми обмінємося цими ідеями, то в кожного буде по дві ідеї.

Бернард Шоу

Освітянам із 24 лютого 2022 року кинуте виклик – працювати в умовах запровадження правового режиму воєнного стану. Щоб продовжити розвиток дітей дошкільного віку, необхідно шукати нові рішення, які б допомогли отримати їм якісну дошкільну освіту та зберегти життя і здоров'я. У цей складний період заклади дошкільної освіти повинні забезпечити право дітей дошкільного віку на здобуття освіти.

Комунальний заклад «Лозівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 13 «Росинка» Лозівської міської ради Харківської області функціонує з 13 лютого 1986 року. У ньому

працюють вісім груп, із них дві спеціальні групи для дітей з порушенням мови, три санаторні, три інклюзивні.

Учасники освітнього процесу: діти, педагогічний колектив, працівники закладу, батьки. У нашому садочку створені комфортні умови для розвитку дошкільнят. Усі групи обладнані сучасними меблями, обладнанням для занять у спортивній залі, необхідним сучасним набором музичного обладнання для естетичного та музичного

розвитку малят. Також є розвивальна та сенсорна кімнати. Кожна група має свій екологічний куточок, який постійно поповнюється науково-методичною літературою, ілюстративним матеріалом, дидактичними, друкованими та власноруч виготовленими іграми. У групах достатня кількість сучасних іграшок.

Обов'язком адміністрації та педагогів нашого закладу дошкільної освіти є організація освіти дітей у період воєнного стану. У статті 9 Закону України «Про освіту» відмічено, що однією з форм здобуття освіти є дистанційна. Вона визначається як «індивідуалізований процес здобуття дошкільної освіти», який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».

Сучасний педагог-дошкільник сьогодні – це не лише традиційний вихователь, але й людина, яка знає освітній сегмент мережі Інтернет, орієнтується в педагогічних мережевих співтовариствах, має навички проведення освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій та технологій дистанційного навчання.

Для кожного педагога також важливим є екологічне виховання дошкільників, тому що глобальні зміни екосистем, спричинені діяльністю людини у воєнний час, вимагають від сучасної освіти формування в дошкільників природничо-екологічної компетентності. В умовах дистанційної освіти цілеспрямовано розвивати екологічний освітній складник не так легко.

Перший досвід дистанційної взаємодії та освітньої діяльності педагогів закладу дошкільної освіти з дітьми та їх батьками був

набутий під час пандемії COVID-19. Педагоги практикували форми дистанційного спілкування через додаток Viber, електронну пошту та соціальну сторінку закладу освіти Facebook. Воєнний стан зумовив пошук інших методів, форм і засобів дистанційного навчання здобувачів дошкільної освіти та ширшого використання інформаційно-комунікативних технологій.

Під час пошуку ефективних форм і методів роботи з упровадження дистанційної освіти та формування екологічної свідомості дошкільників педагоги нашого закладу оволоділи майстерністю застосування інтерактивних платформ від Google: хмарні сервіси, онлайн-платформи, освітнє середовище, онлайн-сервіси, віртуальні дошки, відеозаняття, інтерактивні вправи, освітні вебресурси для здійснення супроводу освітньої діяльності під час дистанційної освіти дітей дошкільного віку.

Маючи певний досвід упровадження освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку в дистанційній формі, розробили й затвердили на педагогічній раді «Положення про змішану та дистанційну форми здобуття дошкільної освіти Комунального закладу «Лозівський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 13 «Росинка» Лозівської міської ради Харківської області, що регламентує організацію освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання. Положення розміщено на сайті закладу дошкільної освіти в розділі «Дистанційна освіта».

Для дієвої організації освітньої діяльності в дистанційній формі та формування екологічної свідомості розробили власний алгоритм дій:

- визначили пріоритети досягнення з дітьми;
- розробили освітні матеріали – організували діяльність із дітьми в дистанційній формі з використанням інформаційних технологій та спрямовуємо роботу для формування екологічної свідомості вихованців;
- узяли до уваги, що не всі вихованці можуть бути залучені до освітньої діяльності (у зв'язку з відсутністю в країні);
- урахували необхідність отримати зворотний зв'язок від батьків вихованців, для чого використовуємо онлайн-сервіси (освітню платформу Google Клас, Viber, GoogleMeet, ZOOM тощо).

Педагоги постійно є активними учасниками різноманітних методичних заходів закладу дошкільної освіти: різного виду семінарів, практикумів, воркшопів, методичних квестів, мозкових штурмів, творчих груп і лабораторій, екологічних стежин, екологічних тижнів.

У закладі дошкільної освіти працює команда досвідчених, працелюбних педагогів, які прагнуть професійного розвитку, удосконалення професійної майстерності. За плідну та творчу працю педагогічний колектив неодноразово нагороджувався почесними грамотами управління освіти Лозівської міської ради, отримував нагороди від міського голови Лозівської міської ради, Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації.

Колектив активно бере участь у всеукраїнських, обласних акціях і конкурсах. Сертифікат учасника Міжнародного заняття доброти (організатор: Благодійна організація «Благодійний фонд «Щаслива Лапа») отримала вихователь Олена Комар. Диплом III ступеня XXI обласної виставки-презентації педагогічних ідей та технологій за темою «Трансформація закладу освіти – як організувати дистанційне навчання дошкільників» отримала Інна Хобта, вихователь-методист ЗДО. Диплом II ступеня XXI обласної виставки-презентації педагогічних ідей та технологій за темою «Введення елементів дистанційного навчання як запорука безперервного корекційно-розвиткового процесу з використанням інноваційних здоров'язбережувальних технологій у роботі вчителя-логопеда з дітьми, які мають особливі освітні потреби» отримала Наталія Малюк, учитель-логопед ЗДО; директор закладу дошкільної освіти Ольга Приходько у 2021 році стала лауреатом Національного проєкту «Родинна слава України».

Інна Хобта, вихователь-методист

Педагогічні працівники закладу мають публікації своїх статей:

Всеукраїнський фестиваль кращих практик «Сучасне дошкілля під крилами захисту», номінація «Сучасні якісні практики реалізації освіти дітей в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти», учитель-логопед Наталія Малюк, практичний психолог Наталія Голубенко; Всеукраїнська науково-практична

конференція, номінація «Інновації в освіті: проблеми, тенденції та перспективи розвитку» – стаття «Впровадження інформаційно-комунікативних технологій у закладі дошкільної освіти» вихователя-методиста Інни Хобти; Всеукраїнський конкурс «Кращі інклюзивні практики освіти», номінація «Інновації в роботі з дітьми з ООП» – стаття «Перспективи дошкільної освіти: модернізація та інновації» вихователя-методиста Інни Хобти.

Педагоги розмістили власні розробки освітніх і методичних заходів, свят, розваг, конспектів занять на сайтах «На Урок», «Всеосвіта», YouTube, у фахових журналах.

Життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, виносить правильне рішення, працює результативно людина компетентна, творча, гнучка, креативна, здатна до генерування та використання нового. Це особистість, яка володіє необхідними якостями: рішучістю, умінням не зупинятися на досягнутому, упевненістю, сміливістю мислення, умінням бачити за межею того, що є в реальності.

Важливо, щоб організована педагогом робота з дітьми в дистанційному форматі давала позитивні результати в розвитку дітей. Під час формування природничо-екологічної компетентності діти демонструють бережливе ставлення до природи та до нашої планети.

Знання, які отримують наші вихованці в цей складний час, – це велика цінність і життєвий скарб.

Ольга Приходько, директор ЗДО

Комунальний заклад
«Зміївський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3»
Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області

Адреса: 63403, пров. Спортивний, 3-А, м. Зміїв,
Чугуївський район, Харківська область

E-mail: dnz_3@i.ua

Сайт <https://zmiiv3.dytsadok.org.ua/>

Телефон: +380574733704

Сторінки в соціальних мережах: <https://www.facebook.com/groups/221088783137219/>

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема досвіду: «Формування екологічної свідомості дітей
дошкільного віку»

У Концепції розвитку екологічної освіти в Україні приділяється велика увага екологічному вихованню дошкільників, свідомому ставленню до себе, оточення та довкілля. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що метою екологічного виховання є формування у дітей реалістичних уявлень про явища природи, практичних умінь, дбайливого ставлення до її компонентів, розвиток у дитини позитивного емоційно ціннісного ставлення до природного довкілля, формування елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості.

В освітній програмі «Дитина», у розділі «Дитина у природному довкіллі», висвітлено зміст роботи з формування в дітей системи знань про об'єкти та явища природи планети Земля, зв'язки і залежність між ними та роль праці у природі.

Дитинство – яскрава, неповторна сторінка в житті кожної людини, а заклад дошкільної освіти – це той світ, у якому дитина проживає найважливіший період свого розвитку. Маленька дитина пізнає світ із відкритими душею та серцем. Яким буде її ставлення до цього світу, чи навчиться вона бути другом природи, який економно споживає її ресурси та береже природу, залежить від її виховання в закладі дошкільної освіти та сім'ї.

Берегти навколишнє середовище та постійно дбати про нього – одна з найважливіших глобальних проблем сьогодення і завтрашнього

дня. Щоб вирішити її, важливо ще змалку виховувати в дітей високу культуру природокористування, відповідальності за життя всього живого на Землі.

Сьогодні ми бачимо, що стрімкий науково-технічний прогрес порушив хід гармонійного розвитку людства. А з початком повномасштабного вторгнення в країну українська природа стала ще однією жертвою російської агресії. Війна вплинула на кожний компонент довкілля – тваринний і рослинний світ, воду, повітря, ґрунт. Наслідки цього негативного впливу будуть довгостроковими та матимуть не лише локальний, а й глобальний характер.

Екологія наразі вимагає особливо підвищеної уваги, дбайливого ставлення до її об'єктів, збереження її багатств. У закладі дошкільної освіти відкриваються для цього можливості щодо формування у дитини уявлення про дії та поведінку, орієнтовані на сталий розвиток, в екологічній, економічній та соціальній сферах повсякденного життя; знання про необхідність зменшення марних витрат сировини й кількості відходів, а природна допитливість дітей та ширий інтерес до оточення створюють надзвичайно сприятливі умови для формування екологічної свідомості та мотивованість дитини на цінності сталого розвитку.

Спочатку дитина вчиться помічати прекрасне й незвичне навколо себе, спостерігати, милуватися природою, а пізніше – посилено охороняти природу, не шкодити їй, робити довкілля чистим.

Сьогодні для всіх є очевидним, що екологічне виховання дошкільників – це не лише надання відповідних знань, а й спрямування на усвідомлення екологічної цінності природного середовища в єдності з людиною.

Метою нашої роботи є створення умов виховання усвідомлено правильного ставлення дітей до природи, формування у них основ екологічної свідомості.

Щоб досягти цієї мети, ми визначили для себе основні завдання:

1. Формувати уявлення про довкілля, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її багатства.
2. Формувати вміння та навички діяльності в природі.
3. Стимулювати пізнавальний інтерес до природи, звертати увагу на джерела забруднення та їх негативний вплив на довкілля.
4. Виховувати екологічно свідомих і небайдужих людей до проблем свого краю, залучати до благоустрою території.
5. Засвоювати перлини народної мудрості про дбайливе ставлення до довкілля.

Природа – це невичерпне джерело всебічного розвитку дитини, ефективний засіб формування її світогляду, виховання почуттів.

На основі уявлень про красу рідного краю, а також формування таких моральних якостей, як доброта, чуйність, любов і увага до всього живого, важливо навчити дитину не лише сприймати красу, бачити її, відчувати і розуміти, а й викликати в неї бажання брати власну посильну участь у створенні прекрасного.

Під час роботи з дітьми використовуємо сучасні освітні технології навчання та виховання, сучасні підходи, за допомогою яких можна якомога більше допомогти кожній дитині розкритися, дати їй можливість самовираження. Це сприяє розвитку емоційного інтелекту ще в дитинстві та є запорукою якісної соціалізації в подальшому житті.

Спілкування з природою вихованців нашого закладу дошкільної освіти починається із самого ранку. Діти вітаються із сонечком, звертають увагу на колір неба, форму та забарвлення хмар. Дошкільники вдихають свіже ранкове повітря, роздумують над тим, чому людям потрібне чисте повітря, що сприятиме зробити його таким. Спостереження продовжуються протягом дня.

Мандруючи екологічною стежкою рідної України, ми допомагаємо дітям впоратися з тривогою та подолати наслідки стресу, використовуючи в роботі арттерапію: не потрібно вміти малювати, також не важливо, що з матеріалів обрати – фарби чи олівці, глину чи пластилін. Важливо відчувати себе частиною природи. Такі заняття сприяють підвищенню зацікавленості та формуванню здоров'язберезувальної компетентності. Дитина навчається спілкуватися з навколишнім світом на рівні екосистеми. Через малюнок або інший вид творчої діяльності дитина може «виплеснути» негативне та поділитися позитивними емоціями, відновити емоційну рівновагу.

Мандруючи екологічною стежкою, проводимо з дітьми пошуково-дослідницьку діяльність, екологічні екскурсії.

Бережливе й турботливе ставлення до природи інтенсивніше формується за наявності в дітей початкових екологічних знань. Ми дійшли висновку, що першою сходинкою до цього є ознайомлення дітей із ланцюжком залежностей між життям рослин і станом погоди. На заняттях, прогулянках, під час проведення свят і розваг намагаємось у доступній формі показати дітям, до чого призводить забруднення

навколишнього середовища, відлякування птахів, та яких заходів уживають для збереження природи.

З метою формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку проводимо «заняття доброти» з використанням методики ейдетики, прийомів мнемотехніки. На заняттях використовуємо вправи «Плюси і мінуси», що ґрунтуються на положенні про те, що кожен предмет, явище має свої позитивні та негативні сторони. Такі заняття розвивають мову, фантазію, навчають розмірковувати.

За допомогою творів В. О. Сухомлинського формуємо екологічну культуру дошкільників шляхом створення умов, за яких дитина могла б «торкнутися» природи не тільки рукою, а й розумом, серцем і душею.

Василь Сухомлинський не уявляв розвиток дітей не тільки без слухання, але й без створення казок, герої яких – тварини, птахи, комахи, рослини – наділені людськими рисами характеру. Це дає можливість маленьким вихованцям зрозуміти їх вчинки, викликає бажання бути схожими на літературних персонажів.

Надзвичайно цікаво проходять заняття з використанням пластилінової анімації. Ліплення доступне й корисне всім дітям. На заняттях вони знайомляться з властивостями різних пластичних матеріалів, потім створюють казки, казкові ситуації з мультимедійним вмістом, які озвучують. Ці заняття розвивають логічне мислення, дослідницькі навички та сприяють розвитку творчого й мовленнєвого потенціалу дітей дошкільного віку.

Велику увагу звертаємо на оздоровлення дітей. Ароматерапія, зарядка на свіжому повітрі, знайомство з лікарськими рослинами сприяють формуванню, збереженню, зміцненню та відновленню здоров'я дітей.

Проводимо в закладі конкурси, екологічні свята про Зміївщину – перлину Слобожанщини. Природа Зміївщини сповнена дивовижними барвами, чудовими звуками, досконалими рухами та формами. Одне з наймальовничіших місць – Національний природний парк «Гомільшанські ліси». Знайомство з рідним краєм допомагає викликати в дітей позитивний емоційний відгук. У сценаріях таких заходів використовуються ті матеріали, які вже добре відомі дітям.

Праця в природі – один із видів нашої роботи з дітьми з формування екологічної свідомості. Організуємо її в таких формах, як доручення, колективна праця та чергування в куточку природи.

Для того щоб знання дітей про природу були усвідомленими, ми проводимо нескладні досліди. Вони сприяють формуванню в дітей пізнавального інтересу до природи, розвивають спостережливість, розумову діяльність. У кожному досліді розкриваємо особливості

виникнення явища, підводимо дітей до суджень, висновків. Таким чином поглиблюються їхні знання про властивості та якості об'єктів природи. Досліди мають велике значення для усвідомлення дітьми причинно-наслідкових зв'язків.

Дослід будуємо на основі наявних уявлень, які діти отримали в процесі спостережень і праці. Під час обговорення результатів досліду підводимо дітей до самостійних висновків і суджень.

У закладі дошкільної освіти проводяться досліди з предметами неживої природи, рослинами і тваринами, під час яких ми вчимо дошкільників не завдавати шкоди ні рослинам, ні тваринам.

Цікаво й результативно проходять інтегровані заняття «Прогулянка з псом Патроном», під час яких ми вчимо дітей уміти поводитися на території, забрудненій вибухонебезпечними предметами.

Природу розглядаємо не тільки зі споживацької точки зору. Показуємо дітям її унікальність, красу й універсальність: природне середовище життя всіх живих істот, також і людину, об'єкт пізнання та милування і лише потім об'єкт людського споживання. Ми вчимо оберегати природу не тому, що вона нам щось дає, а тому, що вона самоцінна.

Однією зі складових частин роботи з екологічного виховання нашого закладу дошкільної освіти є робота з батьками. Тільки спираючись на сім'ю, тільки спільними зусиллями ми можемо виконати головне наше завдання – виховати екологічно грамотну людину. Саме тому, перш ніж розпочати роботу з батьками, дізнаємося про їх освітній рівень, психологічний стан сім'ї, її мікроклімат. Нагадуємо дорослим, що їхня поведінка в природі є наочним зразком поведінки для дітей, що сім'ї належить дуже важливе місце у вихованні в дітей почуття відповідальності, турботи про завтрашній день нашої планети. Зміст нашої роботи з батьками має декілька напрямів: екологічна просвіта батьків, навчання педагогічно грамотної організації сімейних

прогулянок і екскурсій на природі, нескладні досліди разом із дітьми на особистих присадибних ділянках, педагогічний вплив на батьків через дітей.

Приклад дорослих, батьків і вихователів має особливе значення. Якщо батьки будуть займатися питаннями екологічного виховання, то й у дітей буде виховуватись інтерес, любов і бережливе ставлення до природи. Тому екологічне виховання дітей має відбуватись у тісній взаємодії з сім'єю дитини.

Підсумовуючи роботу з батьками, робимо висновок: показником ефективності екологічної освіченості й вихованості є не тільки знання та поведінка дитини в природі, але й участь у покращенні природного оточення своєї місцевості.

Під час кожної зустрічі дітей із природою ми намагаємося показати їм світ таким, щоб вони задумалися над такою істиною: природа – це наш дім, якщо ми будемо безтурботними марнотратцями, то зруйнуємо його; природа – частина нас самих, а байдужість до неї – це байдужість до власної долі.

Аналізуючи роботу з дітьми, ми визначили, що життєва компетентність, яку маємо формувати в дошкільнят, передбачає вміння ощадливо користуватися різними ресурсами – і власними, і суспільними, а отже, бути господарями, берегти те, що маємо, витратити з розумом і примножувати. У цивільному суспільстві бережливість цінується як одна з чеснот особистості. І вкрай важливо формувати цю рису як внутрішню моральну потребу, що визначає спосіб життя людини.

Ми навчаємо дітей бачити й відчувати красу природи, говорити яскраво, точно й красиво, розвиваємо розум і дар бачення заповітних таємниць. І все це не для того, щоб спокійно споглядати, а насамперед для того, щоб наші сьогоднішні діти стали дбайливими й турботливими особистостями.

Інна Афанасьєва, директор ЗДО

**Комунальний заклад
«Центр дитячої та юнацької творчості № 4
Харківської міської ради»**

Адреса: вул. Танкопія, 24/3, м. Харків, 61100.

E-mail: zdut4@kharkivosvita.net.ua

Сайт: <http://cdud-kominternovskiy.edu.kh.ua>

Телефон: + 38 (057)725 84 41

Номінація: «Система екологічного виховання в сучасному закладі освіти»

Тема: «Екологізація освітнього процесу в закладі позашкільної освіти»

*Краса природи – це одне
з джерел, що живить
доброту, сердечність і любов.*

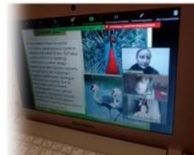
В. Сухомлинський

Система позашкільної освіти має унікальний потенціал розвитку творчих здібностей дітей. Гнучкість, мобільність, відкритість системи дає змогу швидко реагувати на освітні запити родин, будувати творче середовище розвитку, формувати загальнолюдські цінності в гуртках художньо-естетичного, гуманітарного, туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, дослідницько-експериментального, фізкультурно-спортивного напрямів.

Професійний рівень педагогів закладу забезпечує побудову й реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії розвитку вихованців, зокрема з формування екологічної компетентності, використовуючи форми й методи екологічного виховання в гуртках. Заклад уможливорює екологічну освіту, яка здійснюється поетапно, відповідно до віку дітей, обсягу та рівня їх знань, психолого-педагогічних особливостей, і

Заповідники
вивчимо за
допомогою
демонстрації
книжок та
відеопрезентації в
Zoom

враховує направленість гуртків закладу. Тому окремо виділяються заняття гуртків еколого-натуралістичного напрямку та застосування елементів екологічної освіти на заняттях гуртків інших напрямів.

Система екологічного виховання формувалася протягом 70-річної історії нашого закладу, де завжди були гуртки еколого-натуралістичного напрямку. Екологізація освітнього процесу є складовою організаційно-педагогічної моделі національно-патріотичного виховання «Крок за кроком», що була сформована в КЗ «ЦДЮТ № 4». Це яскраво простежується в екологічному вихованні, бо сформована модель є динамічною та враховує виклики сьогодення. Загальна ідея полягає в тому, що до мети потрібно йти маленькими, але регулярними кроками – «Крок за кроком»: якщо ти вдосконалюєшся кожного дня, у результаті на тебе чекають великі досягнення, поступово покращуєш навколишнє середовище, а як наслідок – відбувається його серйозне поліпшення.

Формування високого рівня екологічної культури всіх учасників освітнього процесу в освітньому закладі – це найдієвіший результат розробленої моделі. Для підвищення рівня професійної компетентності педагогів організуються педагогічні тренінги, квести, виїзні семінари, під час яких педагоги знайомляться з природою рідного краю, формами природозбереження на державному та місцевому рівнях, вивчають історію рідного краю, знайомляться з цікавими, небайдужими людьми, що сприяє активізації роботи з екологічної просвіти серед учасників освітнього процесу. Наші педагоги багато років співпрацюють із різними громадськими організаціями, іншими закладами освіти: беруть участь в акціях, конкурсах; тематичних членджах, виставках, конференціях.

Протягом багатьох років у КЗ «ЦДЮТ № 4» активно працює «Майстерня родинного дозвілля», де педагоги знайомлять вихованців та їх батьків із традиціями використання природних матеріалів у побуті українців, залучаючи їх до спільних майстер-класів.

З метою методичного забезпечення екологічної освіти в нашому закладі постійно узагальнюються та оформлюються матеріали з досвіду екологічного виховання в гуртках різних напрямів. Створюються брошури з циклу «Методичний куферок»: «Аромати Нового року»,

«Оберіг роду – дерево життя» (майстер-класи для дітей та їх батьків у дні зимових шкільних канікул), посібник «Віночок українських цікавинок» (виготовлення поробок для учнів старшого дошкільного та молодшого шкільного віку: технологічні картки, рекомендації), «Квіткові мрії» (короткотривалий творчий проєкт до 120-ї річниці від дня народження Катерини Білокур), «Заняття хореографією легко та просто» (вправи ритмічної пластики для вихованців дошкільного віку для занять у режимі онлайн за образами та поведінкою тварин), «Святкове аранжування» (матеріали проведення циклу занять гуртка «Фітодизайн» у дистанційному режимі: плани-конспекти, матеріали, авторські завдання, інформаційні матеріали, корисні посилання), «Майстерня природи» (організація майстер-класів на природі для дітей та їх батьків).

Матеріали педагогічного досвіду керівників гуртків оприлюднюються на Всеукраїнських педагогічних сайтах «Всеосвіта», «На урок».

Такий підхід дозволяє досягти значних результатів. За останні декілька років наші вихованці разом із педагогами взяли участь і стали переможцями у обласних та Всеукраїнських культурно-освітніх змаганнях:

- інтернет-конкурсі «Життя домашніх тварин» (I місце – 8);
- конкурсі «Година Землі» (I місце – 4);
- інтернет-конкурсі «Подорож на Південний полюс» (I місце – 9);
- конкурсі «Екологічна грамотність» (I місце – 12);
- конкурсі «Будь природі другом» (I місце – 12, II місце – 2);
- конкурсі екомалюнка «Книга і діти. Екологія і світ» (I місце);
- відкритій дистанційній виставці-конкурсі «Птахи навколо нас» (II місце – 2, III місце – 3);
- відкритому дистанційному конкурсів-виставці «Ялинка New Style»
  - (I місце – 3, II місце – 4);
- II Всеукраїнському конкурсі «Гуманне ставлення до тварин» (I та III місця);
- фестивалі-конкурсі «Квітуча. Вільна. Незалежна» (II місце);
- конкурсі «Моя Україна» (I місце – 1, II місце – 2);
- дистанційному конкурсі поробок із вторинної сировини «Даруй життя!» (II місце);
- конкурсі «Я знаю свою Батьківщину» (I місце – 9);
- II Всеукраїнському конкурсі дитячо-юнацької творчості до Всесвітнього дня тварин «Даруй життя» (II місце);

- Відкритому екологічному онлайн гри-конкурсі «Птахи мого дитинства», м. Київ (I місце – 5).
- Вибороли призові місця в обласних заходах:
- акції «Екодія на захист первоцвітів» (I місце – 9, II місце – 1);
- виставці природоохоронців «Зимовий вернісаж» (I місце);
- виставці-акції «SOS-вернісаж або друге життя сміття» (I місце – 2);
- фотовиставці «Територія пригод» (II та III місця);
- обласному етапі Всеукраїнського юнацького фестивалю «В об'єктиві натураліста» (III місце);
- обласному етапі Всеукраїнського заочного конкурсу робіт юних фотоаматорів «Моя країна – Україна!» (I місце – 3, II місце – 1, III місце – 5);
- відкритому дистанційному конкурсі-виставці «ART-гарбуз» (II місце, III місце – 3);
- відкритому бієнале дитячої творчості міста Харкова «Мій рідний край – моє натхнення» (II місце);
- конкурсі малюнка Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, присвяченому Всесвітньому Дню здоров'я (I місце).

Перспективними напрямками подальшого розвитку системи екологізації освітнього процесу в закладі є: сприяння підвищенню якості знань вихованців через екологічні ігри, тренінги, змагання тощо; посилення співпраці з науково-дослідними установами та вищими закладами освіти; запровадження тематичних досліджень, проєктів у роботу творчих об'єднань гуртківців усіх рівнів навчання; створення якісної навчальної та методичної літератури, електронних інтерактивних посібників із екології.

Педагоги комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості № 4 Харківської міської ради» створюють усі благодатні умови для розвитку та формування у вихованців загальнолюдських цінностей: поваги, рівності, ненасильства, сталого розвитку, довіри, краси, співчуття, радості, любові, надії, оптимізму, які сприяють розвитку екологічної культури кожної розумної людини.

Світлана Лісова, директор ЦДЮТ

**Комунальний заклад «Харківська гімназія № 86
Харківської міської ради»**

Адреса: пров. Золочівський 1-й, 3, Харків, 61177

Телефон: +38 (057) 725-86-91

E-mail: school86@ukr.net,

Сайт: school86.klasna.com

Тема: «Формування в учнів екологічної компетентності в межах реалізації наскрізної змістової лінії «екологічна безпека та сталий розвиток» під час вивчення географії в дистанційній формі в середній школі»

Уникнути впливу людини на довкілля, зберегти природу в незміненому стані нереально, оскільки, щоб жити, людина повинна створювати необхідні умови для задоволення своїх потреб, тобто здійснювати виробничу та іншу діяльність. Проте в процесі здійснення будь-якої діяльності, пов'язаної з втручанням у навколишнє середовище, неминуче виникають зміни цього середовища.

У 1992 році на міжнародній конференції ООН по навколишньому середовищу та розвитку в Ріо-де-Жанейро було запропоновано всім країнам світу перейти на шлях сталого розвитку. Вирішити це протиріччя можна лише шляхом відновлення та збереження довкілля, що, не порушуючи природної рівноваги, гарантує людям можливість виживання та подальшого динамічного соціально-економічного розвитку. Одним із чинників, що впливає значною мірою на поглиблення критичного екологічного мислення, є розвиток екологічної орієнтації освітнього процесу.

Мета моєї роботи – поділитися досвідом щодо формування екологічно вихованого школяра в процесі використання різних форм роботи з учнями в дистанційній формі.

Основні завдання: сформувати систему знань, поглядів і переконань учнів, які забезпечуватимуть громадську відповідальність за стан навколишнього середовища, як основу існування держави, готовність його поліпшувати шляхом прийняття необхідних екологічно грамотних рішень на основі нового стилю мислення та життя у злагоді з природою.

Система екологічного виховання в умовах сталого розвитку передбачає врахування основних її аспектів:

- національного та регіонального підходів до вибору навчального матеріалу екологічного спрямування;
- гуманістичну спрямованість і зростаючу роль екологічних чинників у вирішенні глобальних проблем людства (раціонального використання природних ресурсів, забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування, захисту середовища від забруднення промисловими та побутовими відходами);
- збереження фізичного і духовного здоров'я людини;
- об'єктивності в розкритті основних екологічних законів і понять, що дають підстави вважати екологію наукою, яка розвивається, намагаючись вирішувати проблеми довкілля;
- зв'язку між набутими екологічними знаннями і життям, розкриття їх цінності не лише у виробництві, а й у повсякденному житті людини.

Зміст екологічної освіти у своїй гімназії я спрямовую на формування особистості з екологічно світоглядною установкою на дотримання норм екологічно грамотної поведінки й виконання практичних дій щодо захисту власного здоров'я та навколишнього природного середовища.

Дуже важливою є мотивація учнів щодо екологічної освіти. Тому на початку року проводжу тестування «Екологічний слід людини»: ми разом аналізуємо ступінь впливу людини на довкілля. Таке ж тестування проводимо й у кінці навчального року: діти бачать, як змінився вплив їх життєдіяльності на природу та зменшується використання ними природних ресурсів.

Сучасні реалії потребують вирішення задач щодо подолання освітніх втрат. У своїй роботі з учнями я намагаюся надолужити освітні втрати й у вивченні географії, виконуючи низку заходів:

ДОСЛІДЖУЄМО ВЛАСНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ СЛІД

№	Твердження	Кількість балів
1	Чи бачи необхідність розділення сміття на органічне і неорганічне?	+1
2	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
3	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
4	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
5	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
6	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
7	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
8	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
9	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
10	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
11	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
12	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
13	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
14	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
15	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
16	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
17	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
18	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
19	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2
20	Використання екологічних сумок, відмова від використання пакетів?	+2

- проводжу моніторинг рівня засвоєння знань учнями за минулий навчальний рік;
- планую освітній процес відповідно до прогалин у знаннях учнів, за результатами моніторингу;
- приділяю належну увагу мотиваційному аспекту уроку;
- спрямовую учнів на активне сприйняття навчального матеріалу;

- застосовую дослідницькі, пошукові, творчі, проблемні методи та прийоми навчання;
- мотивую учнів до застосування власного життєвого досвіду та допомагаю знайти різні варіанти рішень;
- застосовую програми самонавчання, які дають змогу учню поступово просуватися до оволодіння базовими навичками;
- використовую завдання різних рівнів складності для окремих учнів.

Реалізація наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» на уроках географії передбачає формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля, усвідомлюючи важливість сталого розвитку для збереження довкілля й розвитку суспільства.

При вивченні курсу географії 6 класу «Загальна географія» реалізація наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» пов'язана з формуванням в учнів:

- готовності до оцінки наслідків діяльності людини щодо природного середовища;
- уміння застосування знань у справі охорони природи;
- давати оцінку значення та впливу природних компонентів для життя та діяльності людини;
- навичок безпечної поведінки в умовах несприятливих фізико-географічних явищ і процесів;
- різних форм діяльності екологічного змісту: підготовку повідомлень про антропогенні ландшафти і природоохоронні об'єкти свого краю, інформування про них населення своєї місцевості (створення листівок, екологічних знаків, брошур, розміщення інформації на сайті навчального закладу тощо), участь у заходах з охорони довкілля, які часто проводимо в нашій школі.

Реалізація наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» при вивченні курсу географії «Материка та океани» в учнів 7 класів пов'язана з орієнтацією на формування:

- розуміння про взаємозв'язки компонентів природи;
- усвідомлення впливу людини та її діяльності на планетарні природні комплекси;
- дотримання екологічної етики щодо поведінки людини в природі;
- значення природоохоронних територій для збереження унікальних ландшафтів Землі та створення Червоної книги;

- формування знань про небезпечні природні об'єкти та явища в різних частинах світу й дотримання правила безпечної поведінки.

Урок у 6 класі ЯК СУЧАСНІ ГЕОГРАФИ ВИВЧАЮТЬ ЗЕМЛЮ

Цікаве завдання

Давайте спробуємо разом доповнити таблицю:

Запитання	Відповідь	Застосування відповіді
Чому змінюється день та ніч?	Внаслідок обертання планети Земля навколо своєї осі по різному освітлюються різні частини планети	?
Чому хутро зайців взимку стає білим?	?	Таким чином зайці можуть ховатись від хижаків серед снігу взимку
Чому сортування сміття є важливим для охорони природи?	Сортування сміття дозволяє повністю його переробляти та використовувати його як вторинну сировину	?

Реалізація наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» у курсі «Україна у світі: природа, населення» для учнів 8 класу орієнтована на:

- усвідомлення впливу життєдіяльності людини на природні комплекси України;
- дотримання правил поведінки людини в природі; значення природоохоронних територій для збереження унікальних ландшафтів України;
- значення Червоної та Зеленої книг України;
- формування стилю поведінки в зонах екстремальних природних явищ, екологічного лиха, техногенного забруднення, а також на природоохоронних територіях.

Урок у 7 класі. ВПЛИВ ЛЮДИНИ НА ДОВКІЛЛЯ

ЯК ЛЮДИНА ВПЛИВАЄ НА АТМОСФЕРУ

- Промислові викиди
- Смог
- Кислотні дощі

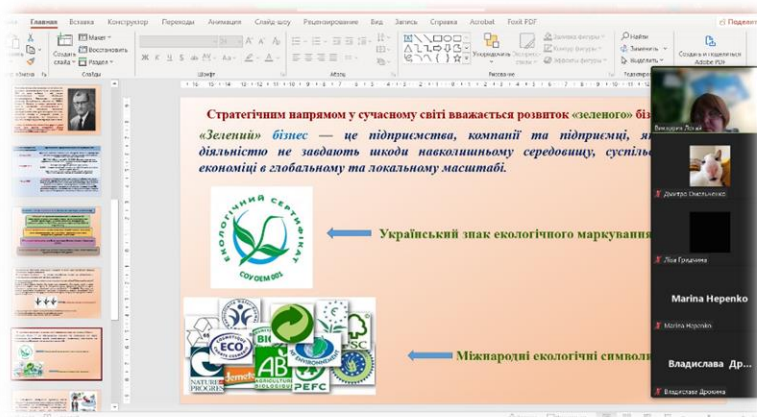

Наприклад, при вивченні розділу «Природні умови і ресурси України» учні обґрунтовують зміни природних умов унаслідок інтенсивного природокористування, оцінюють наслідки використання людиною природних багатств України та розуміють і пропонують шляхи їх розв'язування.

Реалізація змістової лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» при вивченні курсу географії «Україна і світове господарство» для учнів 9 класів зорієнтована на:

- формування цілісної наукової картини світу, адекватного розуміння особливостей розвитку сучасного світу;
- розуміння єдності та гармонії між природним середовищем, розвитком матеріального виробництва та рівня зростання соціальних стандартів населення в умовах сталого розвитку;
- уміння застосовувати знання під час прогнозування наслідків впливу людини на природу, визначення правил власної поведінки в сучасних умовах навколишнього середовища та територій техногенного забруднення;
- умінь робити висновки про місце України в розв'язанні глобальних проблем людства.

Урок у 9 класі.
ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Саме така організація освітнього процесу передбачає зв'язок навчання з життям, підвищення мотивації учнів до навчання, реалізацію системно-діяльнісного підходу до навчання, розвиток самостійності й активності учнів, розвиток уміння адаптуватися до дійсності, уміння спілкуватися, співпрацювати з людьми в різних сферах діяльності.

Формування екологічної компетентності здійснюють через: практичні та лабораторні роботи; цікаві дослідження; експеримент; вивчення додаткової літератури; екскурсії (віртуальні); міжпредметні

зв'язки; інноваційні форми та методи роботи з учнями; позакласну роботу з предмета.

В умовах дистанційного навчання намагаюся зробити навчання учнів цікавим і пізнавальним. Мої уроки спонукають і активізують практичну діяльність учнів. Під час уроків, відповідно до їх тем, намагаюся включати елементи екологічної освіти й виховання. Діти аналізують вплив господарської діяльності на довкілля та намагаються зрозуміти, як зменшити антропогенний вплив на природу.

Під час дистанційної роботи, на мою думку, дуже важливим є унаочнення навчального матеріалу. Саме тому вважаю доцільним використовувати на уроках презентації, які у форматі онлайн-уроків зручно та якісно демонструють новий матеріал, завдання з різними формами роботи (ребуси, знайди зайве, добери пару, хмаринки слів, зроби висновки за колажем та інше), невеликі навчальні відео. Усе це дозволяє надавати учням уявлення про природні процеси та явища. Окрім презентацій, використовую робочі аркуші та інтерактивні вправи LearningApps.org.

Як бачимо, шкільна програма з географії побудована таким чином, щоб при закінченні курсу основної школи в дітей та підлітків на підставі знань про географічну оболонку, як про найбільший природно-територіальний комплекс на планеті, та завдяки практичній природоохоронній роботі відбувалося поетапне становлення екологічної свідомості й екологічної культури, що в подальшому може стати визначальним чинником у ставленні до довкілля, а можливо, і сприятиме вибору професії в майбутньому. А поки діти не стали дорослими, вони з великим задоволенням вивчають географію, беруть участь в екологічних акціях, досліджують природу в МАН, створюють екологічні проекти, є активними учасниками краєзнавчих конкурсів комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради та стають призерами в конкурсах різного рівня.

Власний досвід і напрацювання я часто презентую на засіданнях методичних об'єднань, творчих груп, маю публікації на освітніх порталах «Всеосвіта», «На Урок». Беру активну участь у фахових конкурсах, наприклад, в обласному Фестивалі «добрих практик» освітян Харківщини «Майстри педагогічної справи презентують» (II місце у 2022 році).

Презентацію свого досвіду хочу завершити словами Василя Сухомлинського: «Вчитель – це майстер-скульптор, від якого величезною мірою залежить майбутнє нашої країни». Адже саме ми, вчителі, повинні змалечку виховувати у дитині свідомого громадянина,

патріота, який готовий відповідати за свої дії та вчинки, аби зберегти та примножити красу рідної Землі.

З матеріалами досвіду можна ознайомитися на вебсайті, перейшовши за посиланням: <https://victoriya-logaj.webflow.io/> .

Вікторія Логай, учитель географії

Марина Волобуєва, директор гімназії

**Люботинська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4
Люботинської міської ради Харківської області**

Адреса: 62433, буд. 54,
м. Люботин, Харківська область
E-mail: lub_school_4@ukr.net
Сайт: <http://lubotyn-school4.edu.kh.ua/>
Телефон: +38(057)741-16-10

Номінація: «Комп'ютерні технології як засіб формування екологічної культури здобувачів освіти в дистанційному форматі»

Тема досвіду: «Формування екологічної компетентності здобувачів освіти засобами комп'ютерних технологій в умовах дистанційної освіти»

Важливість екологічної освіти та виховання наразі не піддається сумнівам. Глобальні зміни екосистем, спричинені діяльністю людини, вимагають від сучасної освіти розвитку екологічної компетентності підростаючого покоління.

Тому одним із пріоритетних напрямів роботи школи є формування екологічних переконань, ціннісних орієнтацій учнівської молоді, які допомагають усвідомити важливість збереження природи заради майбутнього.

Пріоритетними завданнями формування екологічної компетентності здобувачів освіти є:

- підвищення рівня зацікавленості учнів щодо усвідомленого та дбайливого ставлення до природи;
- формування рис сучасної різнобічно розвиненої людини, здатної критично ставитися до навколишнього середовища;
- формування практичних навичок упровадження енергоефективних і екологічних технологій, зниження споживання ресурсів, розвитку навичок сортування та переробки відходів тощо;
- забезпечення комплексної інтеграції сучасних інноваційних технологій, зокрема комп'ютерних.

Основою екологічної компетентності є екологічні знання, досвід практичної діяльності в доквітлі. Набуті екологічні знання є власним

надбанням особистості, формуються під впливом екологічної інформації. Школа не перший рік упроваджує інноваційні методи та підходи, які допомагають учням усвідомити важливість і цінність екологічних орієнтирів. У закладі склалася система роботи, спрямована на створення умов для розвитку екологічної грамотності здобувачів освіти, а також формування здорового способу життя. Уроки природничого циклу, екскурсії в природу, виїзні уроки, екологічні конкурси, конкурси екологічних бригад, реалізація проєкту «Екологічна стежка» сприяли залученню учнів до реальних проблем довкілля, дозволили побачити наживо наслідки впливу людини на природу та зрозуміти незворотність процесів, що відбуваються в навколишньому середовищі.

В умовах дистанційного навчання цілеспрямовано розвивати екологічний освітній складник стало досить важко. Водночас перехід на дистанційне навчання не перекреслив роботу, що проводилась у закладі впродовж багатьох років. Педагогічні працівники активно опановують нові цифрові технології та методики, постійно удосконалюють освітній процес, використовуючи комп'ютерні технології. Понад 60% учителів пройшли навчання в межах програми «Google Digital Tools for Education/ Цифрові інструменти Google для освіти» та отримали відповідні сертифікати, а заклад отримав спеціальний статус «Заклад освіти – учасник програми Google for Education» / Google for Education Participating School із відповідним присвоєним номером UA-DGTfE-12-22-00331. Статус учасника програми надав нові можливості для організації освітнього процесу за допомогою **сервісів Google**, наприклад, використання можливостей Google Workspace for Education як єдиного інформаційного середовища закладу.

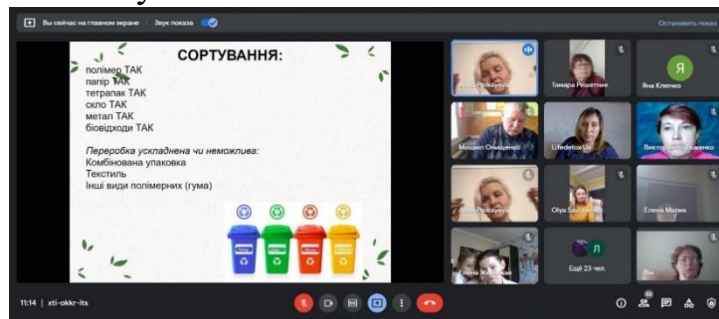
Особливе місце у створенні освітнього медіасередовища ми відводимо використанню ментальних карт (інтелект-карт). Учні застосовують цю технологію для розроблення екологічних проєктів різної складності, створення презентацій, вирішення творчих екологічних завдань і вправ. Використання програми **XMind** допомагає вчителям у створенні мультимедійного освітнього середовища, дозволяє включати в структуру уроку інші засоби візуалізації: «хмари слів», QR-код, генератори пазлів, кросвордів, філвордів, анаграм, Time.Graphics, буктрейлери, скрайбінг тощо. Тож можна стверджувати, що ментальні карти є зручною, ефективною технікою візуалізації мислення та альтернативного запису й використання їх досить результативне. Значна частина учнів закладу вільно володіють навичками роботи з програмою XMind, навіть можуть навчити

дорослих. При узагальненні досвіду роботи з ментальними картами для учнів і вчителів закладу було розроблено пам'ятку «Робота з програмою XMind».

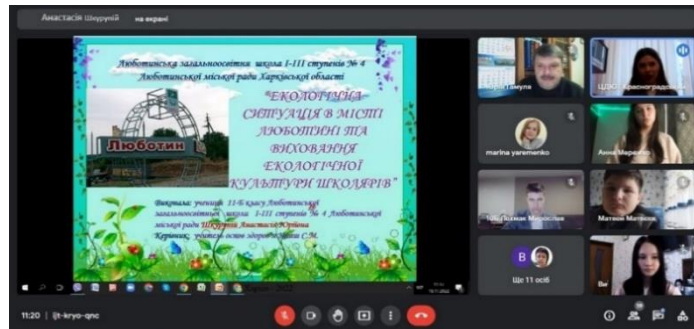
Також наші педагоги мають практичні напрацювання щодо створення цікавого навчального матеріалу за допомогою таких сервісів: **MyStorybook** (сервіс для створення своїх цікавих історій, за допомогою впрограмованих зображень на різні теми; можна додати текст і оформити роботу у вигляді журналів); **WriteReader** (сервіс для створення віртуальних книжок, які можуть містити текст, зображення та звуковий супровід); **Quizizz** (сервіс для створення вікторин і флешкарток; учні проходять вікторини в мультимедійному осередку під музичний супровід, навіть можуть стати учасниками змагань); **Wordwall.net** (багатофункціональний інструмент для створення як інтерактивних, так і друкованих матеріалів: різноманітні ігри, вікторини, кросворди тощо); **WordArt** (сервіс, який допоможе створити хмару слів за власними вподобаннями).

З метою формування екологічної компетентності здобувачів освіти доцільним є активне залучення їх до колективної або індивідуальної практичної роботи, наприклад, створення коміксів. Наші вчителі надають перевагу онлайн-ресурсу «**Pixton**», який дозволяє створити яскравий комікс, використовуючи широкий функціонал налаштувань.

Використання комп'ютерних технологій допомагає розширити можливості щодо залучення учнівської молоді до участі в екологічних онлайн-конкурсах, зокрема всеукраїнських інтернет-конкурсах «Екологічна грамотність», «3D: Думай, Дій, збережи Довкілля», «Година Землі», Всеукраїнському онлайн-конкурсі «Слідами Чорнобиля». Учні беруть участь в олімпіаді з екології та готують екологічні проекти.

Також заклад бере активну участь у проектах, ініціативах, спрямованих на екологічну освіту: Всеукраїнському освітньому проекті «Безпечна і дружня до дитини школа»; програмі **Zero Waste** в Люботині.

Традиційною є участь учнів в обласній учнівській науково-практичній конференції Харківського територіального відділення Малої академії наук України за темами: «Розробка методики оцінки токсичності продуктів харчування», «Органічне землеробство», «Визначення токсичності води за допомогою хлорели», «Розробка способу біологічної реабілітації природних водоем методом корекції альгоценозу», «Пластик: досягнення цивілізації чи загроза життю на Землі», «Екологічна ситуація в місті Люботині та виховання екологічної культури школярів».

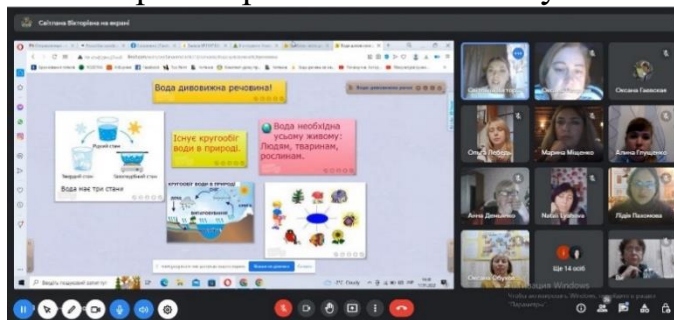
У процесі формування екологічної компетентності молодого покоління важливим є високий рівень екологічної свідомості вчителів, оскільки саме вони поширюють досвід роботи серед педагогічного загалу громади й області. Так, упродовж останніх років було узагальнено досвід роботи вчителів початкових класів Обуховської О.І. за темою «Формування екологічної самоосвіти учнів початкових класів на уроках природознавства»; Овчаренко І.М. за темою «Формування екологічної грамотності та життєвих навичок молодших школярів з використанням інтерактивних технологій при викладанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ»; учителя біології Скубреєвої Л. В. за темою «Формування екологічної компетентності в контексті положень Концепції Нової української школи».

У 2021 році вийшов друком навчально-методичний посібник «Нова українська школа: організація дистанційного і змішаного навчання в початковій школі» (Харків, видавництво «Ранок» (<http://surl.li/ekqoj>)). Посібник затверджено рішенням експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти Міністерства освіти і науки України від 07.10.2021 (протокол № 8) схвалено для використання в освітньому процесі. У ньому представлено досвід учителів-практиків із використання різноманітних онлайн-сервісів і комп'ютерних програм для організації освітнього процесу онлайн, зокрема для формування екологічної компетентності здобувачів освіти, лайфхаки на допомогу вчителям, учням і батькам. Так, посібник містить розробку уроку-проєкту в 3 класі з предмета «Я досліджую світ» на екологічну тематику «Створимо чисте довкілля разом». Урок проводиться в

режимі онлайн (Google Meet або Zoom) з демонстрацією екрана. Методична розробка супроводжується додатками: № 1 «**Whiteboard Fox** – проста віртуальна дошка (інструкція для вчителя)»; № 2 «**Linoit** – безкоштовний сервіс, який працює в режимі віртуальної онлайн-дошки спільного використання (інструкція для вчителя)»; № 3 «Ознайомлення учнів з інструментами сервісу ЛІНО»; № 4 «Рекомендації»; № 5 «Приклад послідовності наповнення дошки». Для самоперевірки учням можна запропонувати використати можливості порталу «Електронний помічник вчителя» (інтерактивна вправа «Сортування сміття»).

Учитель початкових класів (автор матеріалу) Єрмоленко С.В. провела майстер-клас для вчителів громади за темою «Віртуальна дошка **Linoit** – нові можливості в навчанні». Учителі громади в онлайн-режимі спільно створили проєкт на екологічну тематику.

Педагоги закладу – постійні учасники та переможці обласного фестивалю «добрих практик» освітян Харківщини «Майстри педагогічної справи презентують» (упродовж шести років – 34 дипломи, з них 11 дипломів I ступеня).

Отже, можемо стверджувати, що система роботи школи сприяє підвищенню професійної компетентності педагогів щодо формування в учнів екологічної свідомості та ціннісного ставлення до природи шляхом використання комп'ютерних технологій, що реалізується через проведення майстер-класів, відкритих уроків, видавничої діяльності, участі в конкурсах фахової майстерності. Формування в учнів відповідального ставлення до природи – важкий педагогічний процес, який направлений не тільки на оволодіння знаннями, але й на розвиток екологічного мислення здобувачів освіти, їх діяльність щодо захисту й поліпшення природного середовища. Ми впевнені, що сформовані екологічні компетенції та набуті в школі знання допоможуть нашим учням бережливо ставитися до природи й жити в гармонії з нею.

Володимир МАЛІК, директор школи

**Комунальний заклад «Безлюдівський юридичний ліцей
імені І. Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради»**

Адреса: 62489, смт Безлюдівка,
вул. Перемоги, 144 а, Безлюдівська ОТГ,
Харківська область
Телефон: (057)749-67-37,
(057)749-66-32
E-mail: bezl-ur-lic@ukr.net
Сайт: <http://bezlyudivka-lyceum.edu.kh.ua/>

Номінація: «Комп'ютерні технології як засіб формування екологічної культури здобувачів освіти в дистанційному форматі»

Тема: «Запровадження системи формування екологічної культури у цифровому просторі закладу загальної середньої освіти»

Умови, які склалися сьогодні в Україні, вимагають істотного підвищення якості екологізації освітнього простору, що дозволяє формувати у здобувачів освіти не лише знання про закони природи, причини та наслідки екологічних катастроф і лих, а й сприяє розвитку ціннісних орієнтацій та розуміння прав на сприятливі умови життя, а як результат – уможливує сталий розвиток суспільства й держави. У зв'язку з процесами децентралізації в громадах розширюються сфери впливу та нові бачення реалізації екологічних ініціатив не лише керівництвом, а й представниками учнівського самоврядування.

Формування глобально-орієнтованого світогляду, при якому акцент переноситься на розуміння взаємозв'язків живої та неживої природи, сутності взаємодії природи й людини, має важливе значення для пошуку розв'язання суперечності освіти, що полягає в необхідності формування у молодій людини наукового світогляду на основі знань про цілісну картину світу та необхідності екологізації освіти. Концепцією Нової української школи визначено ключові компетентності, з-поміж яких виокремлено екологічну грамотність і здорове життя, важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства.

Указ Президента України № 195/2020 від 25.05.2020 «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» зазначає важливість соціальної безпеки, комфорту і благополуччя. Також акцентується на недостатній увазі до створення в закладах освіти умов екологічної безпеки. Поряд із

цим сучасне суспільство дедалі більше занурюється в стан екологічної кризи, подолання якої об'єктивно потребує посилення уваги до екологізації освітнього простору.

В умовах дистанційного навчання постає необхідність пошуку ефективних форм і засобів екологізації освітнього простору, що сприяє пошуку спільного та розподіленого прийняття рішень завдяки узгодженій відповідальності, що є важливим показником в умовах демократизації освіти та децентралізованості влади на місцях, і вимагає нової моделі взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

З 2021 року в ліцеї запроваджено програму «Distributed leadership in esoprojects» (Беляєва К. Ю., Дубіна І. О.). *Завдання програми:* формування інтересу до екологічної проблематики, розвиток упевненості та готовності в прояві ініціативи у створенні екологічних проєктів; формування системних знань щодо алгоритмів організаторської діяльності та правил ефективного спілкування в різних життєвих ситуаціях, знань про постановку цілей у реалізації екологічного проєкту, здатності до узагальнення причинно-наслідкових зв'язків забруднення навколишнього середовища, навичок і вмінь приймати техніко-екологічні рішення відповідно до вимог свідомого природокористування та здатність до реалізації конкретних еколого-практичних заходів у діяльності самоврядування та повсякденному житті; формування готовності до впровадження екологічних аспектів у майбутню професійну діяльність і повсякденне життя, сформованість лідерської позиції у вирішенні перспективних екологічних проблем.

Програма складається із занять, які враховують критерії розвитку розподіленого лідерства та напрями екологізації освітнього простору. Так, *інформаційно-пізнавальний напрям екологізації* включає заняття з підвищення рівня розвитку розподіленого лідерства за показниками мотиваційно-ціннісного критерію (формування готовності брати ініціативу у створенні екологічних проєктів (робота з рандомними колесами «Починаємо екопроєкт», «Я – активний представник громади»), інтерес до організаторської діяльності щодо підвищення рівня екологічної освіти, інтерес до історії виникнення екологічної проблеми та підготовчий (участь у ранкових зустрічах з екологічної тематики в дистанційному форматі), аналіз причин екологічних проблем у громаді та способів усунення (долучення до проходження екологічних квізів, вікторин).

Структурно-логічний напрям екологізації спрямований на підвищення рівня розподіленого лідерства за когнітивно-цільовим критерієм. Зміст занять цього напрямку спрямований на формування знань алгоритмів організаторської діяльності та правил ефективного

спілкування в різних життєвих ситуаціях. Заняття «Я у ролі еколідера», робота з квізом «Спілкуємося конструктивно» спрямовані на формування знань про постановку цілей у реалізації екологічного проєкту (екоквізи на формування знань про постановку мети екопроєкту); здатність до розуміння екологічних проблем (вікторини та заняття з узагальнення знань про екологічні проблеми громади, робота з ментальними картками та сервісами для встановлення зв'язків між екологічними явищами та небезпеками).

Професійно-екологічний напрям екологізації розподіленого лідерства в учнів старшої школи включає засоби для розвитку відповідного рівня за інструментально-діяльнісним критерієм (навичок і вмінь приймати техніко-екологічні рішення відповідно до вимог свідомого природокористування та високої здатності до реалізації конкретних еколого-практичних заходів у діяльності самоврядування, повсякденному житті, а також для успішного оволодіння майбутньою професією). Для реалізації цього напрямку екологізації розподіленого лідерства заплановано заходи з популяризації тематики озеленення, збереження природи, охорони водоймищ і лісництв у громаді, а також реалізації отриманих знань та навичок у підготовці екологічних проєктів.

Свідомо-етичний напрям екологізації включає заходи з формування показників за рефлексивно-прогностичним критерієм: уміння прогнозувати переваги та недоліки в ході власної діяльності; здатність аналізувати та прогнозувати вплив на вирішення екологічних проблем; перевірка й оцінка результатів запровадження екологічних проєктів, зіставлення отриманих результатів із запланованими, корекція дій; готовність до впровадження екологічних аспектів у майбутню професійну діяльність і повсякденне життя; формування лідерської позиції у вирішенні перспективних екологічних проблем.

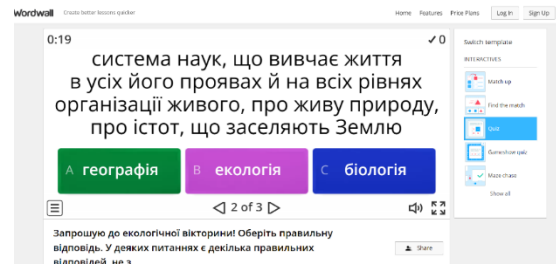
Учасники програми проходять заняття за допомогою онлайн-ресурсів. Учні усвідомлюють, що не тільки педагоги й фахівці в галузі природокористування та охорони довкілля повинні сприяти розвитку екологічних ініціатив, а й вони самі повинні стати учасниками цієї діяльності. Проведення занять за допомогою сучасних онлайн-ресурсів дозволяє розвивати організаційні навички.

Так, учні старших класів ознайомлюються із сайтом президента ліцею, а також пропонують свої ідеї для впровадження засобів екологізації за всіма її рівнями. Участь в екоквізах спрямована на

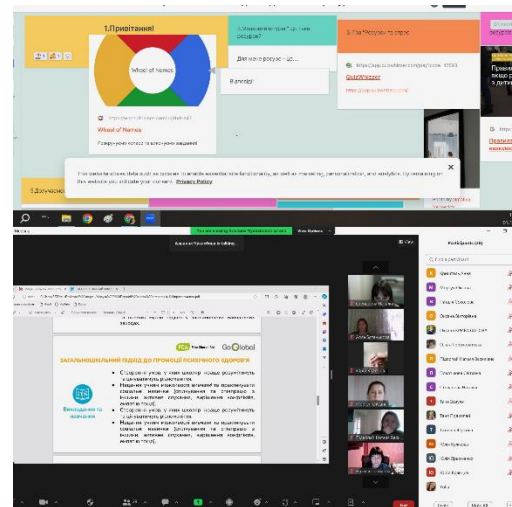
підвищення інтересу та вмінь визначати правильно мету екопроєкту. Представлені матеріали заняття з екологічної тематики: «Я у ролі еколідера» (майстер-клас), «Навчаємось протягом життя» (тематична дистанційна зустріч), «Будь ініціативним» (воркшоп). Квест «Долаймо невпевненість!» заплановано провести з урахуванням сучасних цифрових застосунків, адже перспективним напрямом сучасної освіти є навчання через гру – ігрове навчання, гейміфікацію.

Такі навички розподіленого лідерства як командної роботи формуються під час навчання, участі в тренінгах/семінарах, спрямованих на формування командної роботи. Найбільш ефективними виявилися заняття зі створення ментальної карти лідерства «Плануй – дій – змінюй», онлайн-вікторини для лідерів-науковців, проєкт «Академічна доброчесність та лідерство мовою SMART», інтерактивні заняття «Агенти ініціатив».

Цікавим було проведення інтерактивного заняття «Прогнозуємо майбутнє» (за допомогою сервісів миттєвого опитування Tricider.com; рандомних колес і хмар слів, що сприяло підвищенню показників за інструментально-діяльним критерієм). Також оригінальним і насиченим було заняття «Спілкуємося конструктивно» (за допомогою сервісу Quizlet).

Використовуючи цифрові інструменти у процесі розвитку розподіленого лідерства, ми перевірили, що вони сприяють розвитку лідерства, яке надихає учасників програми на прогнозування подальших дій, а оволодіння ними сучасними інструментами дозволяє підвищити інтерес до занять за програмою. Захоплення ідеями спільного створення екопроєктів, інтерес до їх реалізації відстежено після проведення занять із розвитку розподіленого лідерства та підвищення рівня екологічної обізнаності «Еколідери громади». Спільне створення презентацій та сторісів за допомогою ресурсу Sutory уможливило зробити заняття цікавим і насиченим, викликати інтерес до екологічної проблематики в громаді.

Із 2019 року наші здобувачі освіти беруть участь у Всеукраїнському форумі «Дотик природи», посідають призові місця (керівник Беляєва К. Ю). А з 2021 року маємо перші місця за результатами участі в цьому конкурсі. З 2022 року учні беруть участь у Genius Olimpiad Ukraine: Федорченко Єгор має срібло, Дубіна Інна – учасниця. Готуючи до захисту свої проєкти з креативного письма та секції «Екологія людини», учні заохочують до такої діяльності інших дітей, відчуваючи потребу у формуванні екологічної культури серед учасників освітнього процесу.

Наші ліцеїсти посідають призові місця, захищаючи проєкти з екологічної проблематики, подаючи до друку тези та статті.

З 2021 року Федорченко Єгор та Іванічіхіна Крістіна є учасниками Міжнародної школи з культурної дипломатії, авторами статей з екопроблематики та про видатні місця Безлюдівської ОТГ.

Результати проведеного експерименту й оцінки розвитку розподіленого лідерства в учнів старшої школи експериментальної та контрольної груп, а також отримані дані підтверджують ефективність програми розвитку розподіленого лідерства в учнів старшої школи в умовах екологізації освітнього простору, зокрема формування екологічної культури. Підтвердили свою ефективність засоби з підвищення рівнів екологічної культури за свідомо-етичним і структурно-логічним напрямками екологізації освітнього простору.

Учням підліткового віку наразі випадає можливість долучитися до ініціатив щодо перетворень у житті молоді нашої об'єднаної територіальної громади, розвинути навички волонтерства під час війни, здатність до самоуправління, мати змогу впливати на активне життя молоді, пропонувати нові соціальні та екологічні проєкти, брати участь в обговореннях стратегії розвитку, наприклад, нашого закладу освіти, ініціювати партнерство та взаємодію. Таким чином, актуальним є питання сприйняття підлітками бренду громади в умовах воєнного стану.

Педагогічний колектив ліцею працює поступово над упровадження ідей еколідерства та формування екологічної культури у вихованців, залучаючи батьків до проведення просвітницької роботи в цьому напрямі.

Олена Камеліна, директор ліцею

**Комунальний заклад
«Первомайський ліцей № 3 «Успіх»
Первомайської міської ради Харківської області»**

Адреса: 64107, вул. Спортивна, 34,
м. Первомайський, Лозівський район,
Харківська область
E-mail: pg3pmr@gmail.com
Сайт: <https://gymnasium-3.wixsite.com/edu-ua>
Телефон: +38(05748)33258

Номінація «Комп'ютерні технології як засіб формування екологічної культури здобувачів освіти в дистанційному форматі»

Тема досвіду: «Формування екологічної культури здобувачів освіти засобами цифрових технологій в умовах дистанційної освіти»

Комунальний заклад «Первомайський ліцей № 3 «Успіх» Первомайської міської ради Харківської області» є опорним закладом, до складу якого входить Грушинська філія (гімназія) з 2021 року. Заклад уперше відчинив двері своїм учням у 1968 році.

Свою місію вбачаємо у створенні сприятливих умов для розвитку та виховання особистості, формування інтелектуального потенціалу нашої держави. Заклад не один десяток років славиться високими результатами навчання учнів і педагогами, які не лише забезпечують міцні знання з усіх навчальних предметів, але й сприяють формуванню всебічно розвиненої креативної особистості. Багато років поспіль дружний колектив закладу працює під гаслом «Єдність усіх, унікальність кожного».

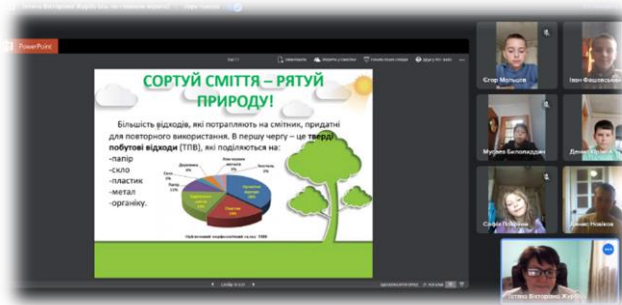
Своєю стратегічною метою визначили створення умов для всебічного розвитку, навчання та виховання, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві й цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення та здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору й

самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до своєї країни, довкілля, спрямовує свою діяльність на користь іншим людям і суспільству.

Розв'язуючи завдання державного законодавства, Міністерства освіти і науки України, Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, місцевих органів управління освітою, Стратегії розвитку закладу на 2021-2024 роки, пріоритетними напрямками вдосконалення та методичного забезпечення освітнього процесу визначили забезпечення належної організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, зокрема за дистанційною формою навчання. Декілька років поспіль особливу увагу приділяємо формуванню екологічної культури, що передбачає, перш за все, розуміння того, що людина є невід'ємною частиною природи, що своєю діяльністю вона впливає на навколишнє середовище, а цей вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Виходячи з реалій сьогодення, необхідність ефективної організації освітнього процесу в дистанційному форматі спонукала педагогів до пошуку ефективних інструментів дистанційного навчання. Протягом останніх трьох років колектив оволодів чималою кількістю цифрових ресурсів, випробовуючи їх під час проведення уроків, виховних годин, позакласних заходів, індивідуальних консультацій для учнів тощо. За допомогою цифрових ресурсів учителі навчилися легко й швидко створювати різноманітні ситуації та інтерактивні завдання для активної взаємодії з учасниками освітнього процесу. Оскільки екологічна компетентність є однією з ключових компетентностей НУШ, усі педагоги закладу приділяють належну увагу формуванню екологічної свідомості учнів.

Педагогічний колектив «Первомайського ліцею» № 3 «Успіх» постійно працює над своїм професійним зростанням, прагне бути попереду в питаннях упровадження інноваційних освітніх технологій, які спрямовані на особистісно орієнтовану освіту

школярів і на підвищення якості дистанційної освіти в закладі. З цією метою наші вчителі систематично навчаються на курсах підвищення кваліфікації, відвідують семінари, вебінари, тренінги на різноманітних освітніх платформах, які сприяють підвищенню їх цифрової компетентності. У 2022 році колектив закладу пройшов навчання на курсах «Цифрові інструменти Google для освіти», а у 2023 році педагоги закладу відвідали тренінги з розвитку комп'ютерних навичок для персоналу закладів освіти, соціального захисту та охорони здоров'я в рамках проєкту Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ).

У закладі налагоджено систему методичної роботи таким чином, що вона стимулює педагогів до обміну власним досвідом, збагачення власного «арсеналу» педагогічних інструментів через проведення нетрадиційних засідань педагогічної ради чи шкільних методичних об'єднань у вигляді онлайн семінарів-практикумів, майстер-класів, «круглих столів», тренінгів, творчих звітів, аукціонів творчих ідей, що прийшли на зміну традиційним формам проведення колективних методичних заходів. За період карантину та воєнного стану було проведено чимало корисних методичних заходів, до яких максимально залучаємо весь педагогічний колектив. Корисним відзначили учасники семінар-практикум у рамках засідання педагогічної ради «Лайфхаки з дистанційного навчання: найкращий досвід учителів», під час якого наші вчителі представили свій досвід щодо використання ефективних онлайн-інструментів на уроках із різних навчальних предметів. У ході практичного семінару «НУШ – простір для успішної самореалізації учня, особистості, громадянина через упровадження інтегрованого та компетентнісного підходів в освітньому процесі» наші педагоги стали активними учасниками майстер-класів «Творча група «НУШ-5» презентує інтерактивну казку «Загальнокультурна компетенція в гостях у Wordwall»», «Використання ефективних цифрових онлайн інструментів для формування основних компетентностей у природничих науках, реалізації міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків», «Педагогічні виверти» при формуванні екологічної компетентності».

Щоденна кропітка праця дає свої результати. Варто відзначити, що вчителі закладу щорічно поширюють свій досвід на освітніх онлайн платформах «На урок», «Всеосвіта», «Шкільний портал», готують друковані посібники на міську виставку педагогічних ідей та технологій, діляться власним досвідом на обласному фестивалі «добрих практик» «Майстри педагогічної справи презентують». За підсумками обласного фестивалю «добрих практик» «Майстри

педагогічної справи презентують» відзначено: досвід учителя фізичної культури Котляренка С. І. «Використання різноманітних медійних засобів як допоміжний інструмент комунікації між учасниками освітнього процесу закладів середньої освіти» (2022 рік – диплом II ступеня); учителя початкових класів Толстої О. В. «Використання інноваційних технологій в сучасному просторі Нової української школи» (диплом III ступеня, 2022 рік); учителя початкових класів Пономаренко С. О. з теми «Зворотний зв'язок – обов'язкова умова успішного дистанційного навчання учнів початкових класів» (диплом II ступеня, 2023 рік); учителя мистецтва Журби Т.В. з теми «Дистанційне навчання на уроках мистецтва в умовах воєнного стану» (диплом III ступеня, 2023 рік); класного керівника Захарової Т.В. з теми «Виховний аспект для збереження соціальної активності дітей під час дистанційного навчання» (диплом III ступеня, 2023 рік).

Призерами міської виставки-презентації педагогічних ідей та технологій стали друковані роботи вчителя початкових класів Фоменко Г.І. «Використання проєктної технології як одного з ефективних засобів налагодження педагогіки партнерства в умовах НУШ» (диплом III ступеня, 2022 рік), учителя початкових класів Мальцевої О.Г. «Цифрові технології в практиці роботи вчителя початкових класів» (диплом III ступеня, 2023 рік), учителя зарубіжної літератури Захарової Т.В. «Аспекти дистанційного навчання» (диплом III ступеня, 2023 рік), учителя біології Бугаєнко І. В. «Методика використання цифрових технологій на уроках біології» (диплом I ступеня, 2023 рік).

Значну увагу приділяємо організації науково-дослідницької роботи з нашими учнями. Учителі біології, географії, хімії систематично залучають учнів до написання та захисту екологічних проєктів. Про результативність цієї діяльності свідчать виступи учнів на II (обласному) етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН у секції : екологія. У 2020/2021 навчальному році учениця 10 класу Царапенко Марія здобула диплом II ступеня на обласному етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН за темою «Зміна тваринного населення герпетобію як відповідь на рекреаційне навантаження в міському середовищі». У 2021/2022 навчальному році учениця 11 класу одержала диплом I ступеня на обласному етапі конкурсу-захисту з роботою за темою «Оцінка ролі степових балок у підтримці регіонального біорізноманіття на прикладі угруповань павуків». Крім того, у 2021/2022 навчальному році III місце на III (обласному) етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології

посів учень 11 класу Новиков Гліб (учитель біології та екології Бугаєнко І. В.).

Під час дистанційного навчання учні ліцею продовжують захищати свої екологічні проєкти у Всеукраїнському інтерактивному конкурсі «МАН-Юніор Дослідник» у номінації «Еколог-Юніор» (Кунченко Катерина, учениця 10 класу, 2022 рік), в обласній учнівській науково-практичній конференції Харківського територіального відділення Малої академії наук України (Матвеев Матвій, учень 8 класу, 2023 рік), у XV обласному еко-енерго-конкурсі -2021 «Енергія миру» (І місце, учні 8 класу, класний керівник: Семеніхіна Г. М.).

Кілька років поспіль учасники освітнього процесу активно долучаються до загальношкільних акцій: «Ми за чисте довкілля» зі збору вторинної сировини – макулатури, пластику, використаних батарейок, «Врятуй пташку – створи годівничку», «Всесвітній день прибирання», «Ялинка з непотребу».

А також до Днів сталої енергії в Первомайській міській територіальній громаді, що теж сприяють вихованню екологічної культури особистості. За період дистанційного навчання зусиллями учнів, педагогів, батьків за допомогою комп'ютерних технологій створено чималу кількість соціальних відеороликів екологічного спрямування, якими ділимося на сайті закладу та на сторінках соціальних мереж.

Колектив ліцею розуміє потребу рухатися вперед, тому разом визначили напрям цього руху, є нові ідеї, нові бажання, нові сили. Розуміючи колосальні збитки для екології країни внаслідок воєнної агресії, працюємо над вихованням екологічно компетентних громадян, які в майбутньому будуть сприяти відбудові нашої країни та відновленню її екологічної стабільності.

Олена Сухарева, директор ліцею

**Андріївський ліцей № 1 Донецької селищної ради
Ізюмського району Харківської області**

Адреса: 64220, пл. Центральна, буд.41,
смт Андріївка, Ізюмський район, Харківська
область

Телефон: 0959605763

E-mail: andrzosh_1@ukr.net

Сайт: <http://asch1.donets-osvita.gov.ua/>

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема досвіду: «Формування екологічної свідомості
у здобувачів освіти ліцею»

У The New York Times, який вийшов у серпні 2018 року з чорною обкладинкою, нагадали про найбільшу проблему нашої планети, на яку людство зважає недостатньо – екологічну. У статті Натанієля Річа «Втрачаючи Землю» автор написав про те, що 30 років тому ми, земляни, мали шанс урятувати Землю, але не зробили цього. Ще не пізно. «Ми можемо врятувати планету», – стверджує історик і антрополог Кетлін Смайт. Вона вважає, якщо ми хочемо забезпечити довгострокове виживання людини на Землі, людське суспільство потребує зміни свідомості. Письменниця та блогер Нора Джемісін у своїх романах особливо акцентує увагу на виживанні людей. У її уявному світі боротьба за виживання приводить до появи нового виду людей, які можуть впливати на планету лише силою думки та змінювати її.

Настав час діяти! Ми повинні змінити нашу планету, а перш за все, змінитися самі, тобто змінити свою свідомість. І це повинно відбутися вже сьогодні, а не колись, як це прописано у фантастичних романах. Адже саме екологічна свідомість сприяє подоланню глобальної екологічної кризи.

Формування екосвідомості в дітей та молоді здійснюється в ході освітнього процесу. Як показують дослідження, які ми провели серед здобувачів освіти нашого ліцею, їх обізнаність з екологічною проблематикою є фрагментарною, недиференційованою, вони краще

орієнтуються в глобальних екологічних проблемах, ніж у проблемах своєї місцевості. Значна частина ліцеїстів вважають себе непричетними до вирішення проблем довкілля. Тому педагогічний колектив ліцею необхідними умовами формування у здобувачів освіти екологічної свідомості визначив такі:

- розуміння власної відповідальності за стан навколишнього середовища та залежності від нього;
- формування системи цінностей, що включає природу;
- формування практичних навичок, певної стратегії поведінки.

Формування екологічної свідомості та поведінки здобувачів освіти здійснюється на основі міждисциплінарного підходу, коли відповідна інформація включена до змісту різних навчальних дисциплін.

Екологічну освіту починати слід уже тоді, коли дитина приходить до 1 класу. На цей час у неї ще не сформовані стійкі погляди, переконання, інтереси, тому навчання екології має бути активним, цікавим, раціональним, максимально наближеним до життя.

Неабиякий потенціал такого шкільного виховання містять у собі так звані уроки «милування природою». Вивчення початковими класами предмета «Я досліджую світ» сприяє створенню екологічно свідомого покоління, яке дбатиме про природу та прийматиме відповідальні рішення щодо її збереження. Учителі початкових класів нашого ліцею застосовують рольові ігри, проведення дослідів, екологічні проекти, що сприяють удосконаленню загальнонавчальних інтелектуальних умінь, практичних навичок і поведінки.

Так, наприклад, під час вивчення теми «Людина і природа» першокласники з учителем Оленою Сіроус у ході рольової гри вчилися визначати позитивне і негативне ставлення людей до природи та їх наслідки. Ознайомилися зі взаємозв'язком природних об'єктів, учили правила бережливого ставлення до природи. Другокласники з учителем Зоєю Пивоваровою, вивчаючи тему «Як народжуються листочки. Перші квіти», провели дослід і зрозуміли важливість рослин у природному середовищі та їхнього впливу на екосистему. Розглядаючи тему «Довкілля тварин», третьокласники з учителем Валентиною Чуриловою, реалізуючи проєкт, підвищили свої знання про тварин і

їхнє середовище, що сприяло розвитку в них поваги та розуміння важливості охорони й захисту тварин. Вивчаючи тему «Рослинництво рідного краю», учні 4-Б класу з учителем Наталією Вовк засвоїли знання про те, які рослини є унікальними для рідного краю, як їх можна зберегти.

Під керівництвом педагогів здобувачі освіти початкової школи здійснюють проєктну діяльність. Останнім часом реалізовані такі проєкти: «Цікава подорож краплинки» (2-А кл.), «Яка їжа подобається птахам» (1-Б кл.), «Жива природа» (3-А кл.), «Мої домашні улюбленці» (3-Б кл.), «Годівничка» (1-4 кл.), «Город на підвіконні. Як виростити рослину з насіння?» (4 кл.), «Чому вода потребує охорони. Виготовлення моделі кругообігу води в природі» (4 кл.), «Догляд за кімнатними рослинами» (1-4 класи) та ін. Проєктна діяльність допомагає дітям зрозуміти, що людина – це частина природи, її призначення – пізнати закони, за якими живе й розвивається природа, у своїх діях керуватися цими законами.

У 5-11 класах при вивченні біології, географії, хімія, фізики, математики вчителі ліцею застосовують інтерактивні методи: мозковий штурм, вивчення конкретних ситуацій, обговорення критичного явища, групову дискусію, імітацію, семінари, групові проєкти. Інтерактивні особистісно орієнтовані технології сприяють активізації рефлексивних процесів, усвідомленню особистого ставлення до природи, дають змогу вправлятися в екологічно доцільній, виваженій поведінці. Завдяки інтерактивним особистісно орієнтованим технологіям носіями екологічних норм і вимог виступають самі здобувачі освіти: екологічні норми і вимоги сприймаються як їх власний вибір і рішення, що є значно потужнішим стимулом, ніж зовнішнє примушування. Такі форми роботи дають можливість вийти за межі навчальної програми, доповнити знання, уміння, досвід ліцеїстів.

Наші вихованці завдяки якісному наставництву педагогів ліцею організують широкомасштабні акції. Під керівництвом учителя біології Людмили Шелест, педагога-організатора Юлії Шелест, учителя трудового навчання Олександра Мошури, учителя географії Оксани Гвоздецької та класних керівників щороку проходить акція під гаслом «На допомогу зимуючим птахам!». За період проходження акції учасники: збирають усю необхідну інформацію про зимівлю птахів, про їх видовий склад; створюють каталог зимуючих птахів; майструють і розміщують на території ліцею та своїх дворів годівниці, здійснюють підгодівлю птахів; проводять спостереження за птахами, визначають місця, де птахи зустрічаються найчастіше. Результати цієї

акції: участь у конкурсі наукових робіт МАН учениці Олени Харченко з роботою на тему «Видовий склад зимуючих птахів Балаклійського району Харківської області», участь Євгена Кулика в X Міжнародній науково-практичній конференції MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE зі статтею «Видовий склад та територіальне розміщення зимуючих птахів смт Андріївка Ізюмського району Харківської області» (стаття була надрукована в науковому збірнику). У 2022/2023 навчальному році до Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості було направлено 16 робіт за різними напрямками: «На кращу дослідницьку роботу та спостереження за зимуючими птахами», «На кращу годівничку», «На кращу поробку», «На кращий вірш про зимуючих птахів», «На кращу агітаційну листівку про зимуючих птахів», «На кращий малюнок».

Результат проведеного обласного етапу всеукраїнської природоохоронної акції «Годівничка 2023» – 6 переможців у різних номінаціях.

Андріївський ліцей № 1 вже багато років співпрацює з КЗ «Харківська обласна станція юних туристів». Наші вихованці є активними учасниками геолого-географічної олімпіади, конкурсу «Сіверський Донець очима молоді».

Оскільки ліцей виконує освітню роботу в дистанційному форматі, то педагоги організують участь здобувачів освіти в конкурсах і олімпіадах на різноманітних освітніх платформах. Так, наприклад, учитель географії Оксана Гвоздецька організувала участь дітей в онлайн-конкурсі «Година Землі» на освітній платформі «На Урок», результатом якої є отримані дипломи різних ступенів. У 2023 році під наставництвом учителя Марини Дмитрової учениця 11 класу Емма Геворкян і Кіра Бородіна взяли участь у III Всеукраїнській учнівській онлайн-олімпіаді «Хімія продовольчих та непродовольчих товарів» і посіли 1 місце.

Не залишились осторонь від роботи в екологічному напрямку і вчителі математики: вони розробили власні задачі еколого-патріотичного змісту.

Також до щорічних заходів, у яких беруть участь школярі, належать Всеукраїнський юнацький фестиваль «В об'єктиві натураліста», Всеукраїнський заочний конкурс робіт юних фотоаматорів «Моя країна – Україна!», Всеукраїнський конкурс малюнків на тему «Збережемо ґрунти України», де є свої переможці.

У 2020-2021 навчальному році учні 9-А класу під керівництвом Анастасії Степанець брали участь у Всеукраїнському проєкті «Спільно Сильно: Шкільний тиждень активізму», у ході якого проводили опитування серед населення про екологічний стан селища, аналізували стан сміттєвих баків, виявляли стихійні звалища, займалися благоустроєм пришкольної території, а також прибиранням у парку, прилеглому до ліцею.

Кожного року до карантинних обмежень і запровадження правового режиму воєнного стану в Україні учні й педагоги брали участь у двомісячнику з благоустрою території ліцею та прилеглого парку: насаджували квіти, дерева та кущі, вигрібали опале листя, збирали сміття, гілля, облаштовували територію братської могили років Другої світової війни.

На жаль, зараз до цієї еколого-трудової справи учні не можуть долучитися, але із задоволенням узяли участь в акціях «Сади перемоги», «Квіти перемоги», «Каштани для ЗСУ». У березні – квітні 2023 року брали участь в обласній екологічній акції «Екодія на захист первоцвітів», організованій КЗ «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості», і посіли призові місця. У вересні 2023 року учні початкових класів були учасниками Всеукраїнського брейн-рингу «Що? Де? Коли?»: «На гостини до осені».

Наш ліцей давно вже став на шлях формування у здобувачів освіти екосвідомості. Ми впевнені, що екологічна освіта та виховання можливі лише за умови, якщо зміст навчальних дисциплін сприятиме розвитку екологічно ціннісних орієнтацій, тобто допомагатиме усвідомити цінність природи для задоволення матеріальних, пізнавальних, естетичних і духовних потреб людини, зрозуміти, що людина – це частина природи. Людина, яка компетентна у сфері екології та здорового способу життя, здатна чітко усвідомлювати власну відповідальність за стан навколишнього

середовища. Вона може розрізняти основні екологічні проблеми та діяти задля їх вирішення, розв'язувати життєві проблеми, раціонально використовувати природні ресурси. Усе це дозволяє виробити особливу систему цінностей, орієнтовану на збереження природи та здоров'я людини.

Сьогодні можемо з гордістю сказати про те, що ті краплинки знань і умінь, які отримали учні, навчаючись в Андріївському ліцеї № 1, стали їм у нагоді. Педагоги нашого закладу дійсно впливають на формування екологічно свідомих громадян своєї держави, які вміло будуть опікуватися її майбутнім, а значить, ми будемо жити в збалансованому довкіллі, де пануватиме рівновага.

Любов Чаговець, директор ліцею

**Комунальний заклад
«Бабаївський ліцей імені Героя Радянського Союзу Потапенка П.О.
Височанської селищної ради Харківського району
Харківської області»**

Адреса: 62403, вул. Шевченка, 6,
смт Бабаї,
Харківський район, Харківська область
E-mail: babai-sc@ukr.net
Сайт <http://babai.edu.kh.ua>
Телефон: (057) 745-82-94

*Активно впливати на природу, але при
цьому залишатися сином її, бути вінцем її
творіння і водночас володарем її сил, по-
синівськи бережливо ставитись до неї – ось
яку позицію нам треба виховувати в учнів у
процесі їх взаємодії з природою.*

В. Сухомлинський

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема досвіду: «Організація виховної роботи екологічного
спрямування в сучасному закладі освіти»

Наш Бабаївський ліцей – це дуже старенький заклад освіти, що тримається на традиціях сивої давнини. До 1819 року в Бабаях діяла церковнопарафіяльна школа, друга в Харківській губернії. Одним із бабаївських священників-просвітителів був Яків Правицький, який товаришував із видатним філософом Г. С. Сковородою. П'ятнадцять із тридцяти «Байок Харківських» були написані саме в Бабаях, де в 70-ті роки XVIII століття часто гостював Григорій Сковорода. Сучасний ліцей стоїть саме на тому місці, де пролягала стежка нашого філософа до холодної криниці.

Сьогодні в ліцеї працює команда досвідчених, працелюбних педагогів, які мають подяки та грамоти відділу освіти, Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України. На цей час у нашому закладі навчається 359 учнів.

Педагогічний колектив працює над методичною темою «Організація виховної роботи екологічного спрямування в сучасному

закладі освіти». Виховна система ліцею – це цілісна структура, яка сприяє успішній діяльності учасників освітнього процесу. Виховання тісно поєднується з навчальною діяльністю та органічно вплетене в освітній процес.

Мета екологічного виховання – формування відповідального ставлення до навколишнього середовища на основі екологічної свідомості особистості, розвитку її ключових компетентностей, створення умов для творчої самореалізації та професійного самовизначення молоді засобами екологічної освіти.

У своїй діяльності педагоги використовують різні форми роботи:

- навчально-дослідницька діяльність: екопрактикум, соціальні дослідження, виконання проєктних завдань;
- природоохоронна діяльність: еколого-краєзнавчі екскурсії, участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, екологічні акції, посадка зелених насаджень, догляд за рослинами, екологічні суботники;
- навчально-просвітницька діяльність: захист екопроєктів, конкурс малюнків, плакатів, листівок, конкурс екологічних казок, віршів, створення театру екологічної моди, пропаганда екологічних знань серед населення, випуск екологічної газети, створення відеопрезентацій.

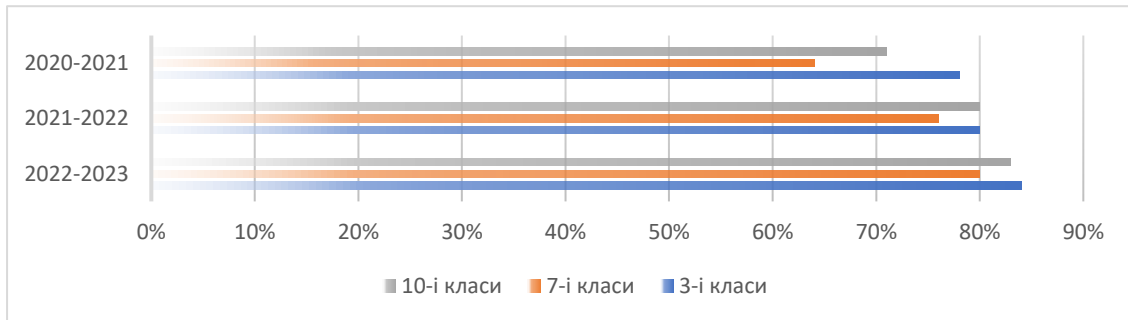
Не менш важливим елементом здійснення екологічного виховання засобами природоохоронної діяльності є використання природоохоронних форм, методів і засобів залучення вихованців до участі в таких заходах:

- Всеукраїнських природоохоронних і трудових акціях;
- місячниках екологічних знань;
- проведення еколого-пізнавальних екскурсій до об'єктів природо-заповідного фонду;
- трудових акціях із благоустрою та прибирання території;
- підготовка учнів до участі в екологічних конкурсах;
- упорядкування екологічних стежок, стежки Г. С. Сковороди та пам'ятних місць;
- діяльності наукових об'єднань екологічного спрямування.

З метою вивчення рівня сформованості екологічної компетентності учнів у ліцеї, удосконалення форм і методів роботи щодо екологічного виховання, формування громадянської позиції, просвіти з питань екології за 3 останні роки проведені зрізи моніторингового дослідження. Учням 3, 7 і 10 класів пропонувалося пройти анонімне анкетування за такими критеріями: екологічна

свідомість, екологічні знання, природоохоронна діяльність. В опитуванні взяли участь 412 учнів. Виходячи з результатів моніторингу, можна зробити висновок, що показники рівня сформованості екологічної компетентності значно підвищились. Було зафіксовано стійку тенденцію до зростання показників із кожним

навчальним роком.

Результати моніторингових досліджень рівня сформованості екологічної компетентності учнів КЗ «Бабаївський ліцей» за 2020-2023 рр.

Підсумовуючи результати дослідження, учителі ліцею активно працюють над удосконаленням системи екологічної освіти та виховання як бази для виховання екологічної культури молодого громадянина нашої держави, навичок екологічно доцільної поведінки, формування здорового способу життя та активної громадянської позиції.

Наш ліцей тісно співпрацює з КЗ «ЦПО «Джерело», Харківським національним аграрним університетом імені В.В. Докучаєва, лабораторією екології комах ХНАУ, Бабаївським лісництвом Жовтневого держлісгоспу, Бабаївською селищною радою. У 9-11 класах учні виконують науково-дослідницькі проекти, науковими керівниками яких є доценти кафедри захисту рослин ХНАУ ім. В. В. Докучаєва Леженіна І. П., Грама В. М., декан факультету лісового господарства ХНАУ Ведмідь М. М.

Діти щорічно з великим задоволенням беруть участь у проведенні Всеукраїнського проекту «Інженерний тиждень», Міжнародного уроку доброти «Гуманне та відповідальне ставлення до тварин». де в ігровій формі «вирішують» глобальні екологічні проблеми, а за результатами отримують сертифікати. І цього року зібрані фотоматеріали та скріншоти проведених онлайн-заходів, які представили на конкурс, опублікували у Facebook.

Активну участь беруть учні у створенні власних проєктів, що відкривають можливості здобуття життєвого досвіду щодо взаємодії з

навколишнім світом, стимулюють дитячу самодіяльність, проєціюють педагогічний процес у навколишній світ, природне і соціальне середовище. Найкращі проєктні роботи стали учасниками та переможцями конкурсів «В об'єктиві натураліста», «Моя країна – Україна», у районному та обласному етапах Всеукраїнського конкурсу дослідницько-експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник».

У 2016 році Мазіна І. стала учасником XIII Міжнародної науково-практичної конференції школярів «ООПТ: стан, проблеми і перспективи розвитку». Жупинська К. в складі команди юних лісівників посіла III місце на IV Всеукраїнському зльоті учнівських лісництв у місті Чернівці. У 2017 році Озіра Г. посіла I місце в I етапі та III місце в II етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН у секціях «Лісознавство» та «Зоологія, ботаніка». У 2018 та 2021 роках Чиркіна К., Воротінцев М., Рохмаїл О. представляли свої дослідницькі роботи на обласній науково-практичній конференції Харківського територіального відділення МАН України. У 2022 році Богуславська А. посіла I місце в конкурсі екологічних коміксів, який проводиться в рамках II Всеукраїнського Екологічного форуму при Харківському національному технічному університеті. Уже кілька років поспіль ми беремо участь у «Найбільшому уроці у світі» – ця всесвітня ініціатива, створена Project Everyone та UNICEF, має метою поширити обізнаність про Цілі Сталого Розвитку серед молоді та дітей, надихнути їх стати тим поколінням, яке змінює світ. Щороку діти беруть активну участь у Всеукраїнському інтерактивному конкурсі «Колосок», олімпіадах «На урок» і «Всеосвіта», акціях «День Землі», у 2022-2023 роках – «Дерева перемоги».

Питаннями щодо свідомого природокористування, поліпшення здоров'я та благополуччя, створення безпечних умов навчання опікуються члени екологічної бригади. Діти проводять акції прибирання та озеленення території ліцею, парків, організовують трудові десанти до історичних пам'яток селища, зокрема гідрологічної пам'ятки «Криниця Сквороди».

Вивчення рідного краю, накопичення пізнавально-дослідницьких матеріалів і їх систематизація є невід'ємною частиною роботи міністерства «Краса і біль України». Учні нашої школи проклали еколого-туристичний маршрут «Стежка Сквороди» до краєзнавчих об'єктів селища. Також розробили карту, де позначили зони екологічної кризи та екологічно чисті зони, за якими розробили

маршрут для туристів, які зацікавляться цими об'єктами й виявлять бажання відвідати їх.

У рамках лісництва проводяться екологічні акції «Шпаківня», «Годівничка», «Ліси для нащадків», «Посади дерево». У 2022-2023 н. р. юні лісники школи Чепурна Т., Мірошніченко Денис і Діана стали переможцями в конкурсі, присвяченому Дню Землі. У тому ж році Карпіна А. отримала грамоту за перемогу в конкурсі «Птах року». У 2021-2022 н. р. були проведені дослідження й написані роботи для участі в конкурсі-захисті робіт МАН і створення екологічних проєктів. Учні Рохмаїл О., Зарицька Є. посіли призові місця та захищали свої роботи на обласному рівні.

Учитель початкових класів Веріженко Н. О. посіла II місце в II етапі Всеукраїнського конкурсу майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів «Джерело творчості» в номінації «Керівник гуртка

– 2016» (диплом Департаменту науки і освіти ХОДА), у 2016 році стала переможцем у Всеукраїнському конкурсі науково-методичних розробок з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти й нагороджена дипломом III ступеня МОН України та НЕНЦ учнівської молоді. У 2017 році посіла I місце в першому (районному) та X місце в другому (обласному) етапах Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2017» у номінації «Початкова освіта», представляла досвід роботи «Формування екологічно компетентної особистості молодших школярів» (Грамота відділу освіти ХРДА, Грамота ХРДА і Харківської районної ради).

Учитель біології Прокопенко Н. І. отримала Подяку ХРДА та Харківської районної ради за багаторічну плідну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у справу навчання і виховання підростаючого покоління, 2018 рік, Подяку обласного управління лісового та мисливського господарства за високу результативність діяльності учнівського лісництва, 2019 рік. Нагороджена дипломами відділу освіти ХРДА за підготовку переможців II етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології: 2018, 2019, 2020, 2022 роки. Має грамоти відділу освіти ХРДА та відділу освіти Височанської селищної ради за підготовку переможців I та II етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту дослідницьких робіт МАН: 2018, 2017, 2022 роки.

Для висвітлення освітньої діяльності, досягнень, доступу батьків і громадськості до публічної

інформації, проведення дистанційної роботи КЗ «Бабаївський ліцей» має офіційний сайт (<http://babai.edu.kh.ua>), який постійно поповнюється новою інформацією та світлинами.

З урахуванням моніторингового дослідження на основі аналізу виховної роботи екологічного спрямування було складено перспективний план роботи на 2022-2023 навчальний рік.

Запроваджена система організації виховної роботи екологічного спрямування дає можливість не тільки забезпечити учнів системою знань про природу, розвивати критичне мислення та мовлення, впевненість у собі, а й формувати екологічно та інтелектуально розвинену, віддану своїй Батьківщині людину, здатну відповідати за збереження себе та свого природного й суспільного довкілля.

Ольга Забара, директор ліцею

**Комунальний заклад «Бірківський ліцей»
Зміївської міської ради Чугуївського району
Харківської області**

Адреса: вул. Центральна, б.31, с. Бірки,
Чугуївський район, Харківська обл. 63421
E-mail: borki_school31@i.ua
Сайт: <http://www.zmbirky-school.edu.kh.ua/>
Телефон: (05747)78236

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема досвіду: «Формування екологічної свідомості учнівської молоді
через створення екологічного простору закладу освіти Нової
української школи»

Комунальний заклад «Бірківський ліцей» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області знаходиться в селі Бірки. У ліцеї навчається 235 учнів, працює 21 педагог. Вищу кваліфікаційну категорію мають 13 осіб, першу – 5 осіб, другу – 1 особа, категорію спеціаліст – 2 особи, звання «учитель-методист» – 2 особи, звання «старший вчитель» – 4 особи. Нагороджені Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України 3 педагогічні працівники, нагрудним знаком «Відмінник освіти України» – 2.

Профіль навчання – біотехнологічний.

На сьогодні перед педагогічним колективом школи стоїть невідкладна задача – максимально використовувати ефективні форми

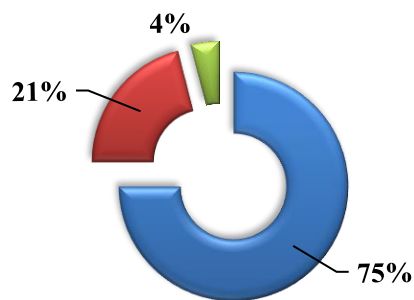

та методи роботи зі здобувачами освіти для формування їх екологічної свідомості.

Екологічне виховання, особливо в контексті впровадження Концепції Нової української школи, є важливим і необхідним напрямом виховної роботи в закладах освіти, спрямоване на формування екологічної свідомості учнів, розвиток їхніх екологічних навичок і глибокого розуміння важливості збереження довкілля.

Педагогічний колектив КЗ «Бірківський ліцей» розуміє, що на сучасному етапі розвитку суспільства дуже важливо формувати в учнів відчуття відповідальності за стан довкілля та вчити ухвалювати правильні рішення щодо екологічної безпеки, збереження природи. Тобто важливість екологічного виховання полягає не лише у сприянні засвоєнню знань здобувачами освіти, але й у розвитку ключових компетентностей, які допоможуть їм стати активними учасниками під час вирішення екологічних проблем у майбутньому. Такий підхід формує стійкі екологічні цінності та переконання, що мають велике значення для збереження природи, а також для сталого розвитку суспільства.

Наш ліцей наполегливо працює над питаннями екологічного виховання, тому в закладі освіти проводяться моніторингові дослідження для подальшого вдосконалення педагогічної роботи з цього питання. Адміністрація вважає це важливим напрямом діяльності педагогічного колективу, оскільки дані досліджень допомагають визначити потреби й очікування учнів щодо формування їх екологічної свідомості.

■ Вступ до ЗВО ■ Знадобиться в житті ■ Розвиток здібностей

Необхідність екологічної освіти для здобувачів ліцею

Дослідження дали змогу отримати інформацію щодо стану розвитку екологічної культури учнів і розробити модель екологічного виховання «Зелений рух «From a grain to the harvest»: від зернятка до

врожаю», що базується на спільних зусиллях усіх учасників освітнього процесу. В основу вказаної моделі покладено поетапне впровадження екологічних знань з урахуванням вікових особливостей здобувачів освіти.

Для того щоб систематично та цілісно впроваджувати модель, ми вирішили працювати поетапно: від зернятка – до врожаю.

На першому етапі «Зернятко» вчителі початкових класів проводять навчальні екскурсії «Подорожі рідним краєм», «Моє чисте село», «Будь природі другом», під час яких учні ознайомлюються із сучасними екологічними проблемами села, дізнаються про рослини і тварин, що занесені до Червоної книги, навчаються створювати лепбуки, спираючись на власні спостереження, пишуть колективну книгу «Скарги природи» від імені рослин, тварин, повітря, води. Цікавою формою роботи є створення «Екокалендарів» для більш поглибленого вивчення питань, що стосуються довкілля.

На уроках розвитку мовлення здобувачі освіти молодшої школи створюють відеоролики, репортажі-описи «Весна в моєму селі», «Золота осінь на шкільному подвір'ї», розповіді «Мої враження від екскурсій по селу», презентації до них; виготовляють стіннівки, пишуть замітки, створюючи таким чином власний медіапродукт на екологічну тему. Це дає їм можливість стати активними медіакористувачами в екологічному напрямі.

На другому етапі впровадження розробленої моделі («Паросток») змістова лінія «Екологічна грамотність і здорове життя», як одна з ключових компетентностей НУШ, реалізується через інтеграцію педагогічними працівниками екологічних тем у різні навчальні предмети та позакласну діяльність. Екологічно спрямований матеріал учителі використовують для ілюстрації та конкретизації основного програмового матеріалу, актуалізації знань учнів, щоб викликати інтерес до нової теми, перевірити міцність і усвідомленість знань і вмінь, для закріплення та поглиблення вивченого матеріалу, розвитку самостійності учнів, підвищення їх активності, зв'язку навчання з життям.

Так, на уроках англійської мови учні створюють листівки «My rainbow mood» або «My rainbow inspiration» за допомогою онлайн-сервісу Canva. Мета роботи – виразити свій настрій за допомогою природних елементів і знайти в природі моменти, які дають натхнення.

На уроках української мови вчителі проводять екологічні п'ятихвилинки, наприклад, диктанти «Господарі Землі», «Заповідники України», «Будьте друзями природі», акцентуючи увагу учнів на екологічному змісті теми. На уроках української літератури

вивчаються твори, які оспівують красу природи, закликають до охорони всього живого, а головне – допомагають розуміти чудову «мову» природи, «мову», яка знаходить своє відображення не в словах, а в серці.

Закони, що вивчаються на уроках фізики, явища природи, основні напрями науково-технічного прогресу розглядаються у взаємозв'язку з екологічними проблемами. Наприклад, з учнями 11 класу проведено онлайн-квест «Альтернативні джерела енергії».

Використання онлайн-ресурсів, інтерактивних інструментів дозволяє залучити здобувачів освіти до активного навчання та сприяти екологічному розвитку. Під час дистанційного навчання вони створюють мотиваційні постери з екопросвіти, живі хмари слів за допомогою онлайн-сервісів WordArt, Canva, AhaSlides, а також власні комп'ютерні ігри.

На цьому етапі проводяться різноманітні екологічні активності: акції «Відкритий діалог із природою» (розчищення струмків і водоймищ), «EcoCleaning» (сортування сміття, прибирання території ліцею та села, озеленення територій), «Екодвіж» (прибирання сміття під час прогулянок, велопогулянок); конкурси малюнків «Екологія і світ», «Наша мрія – вода чиста, Земля красива»; упровадження мініпроектів «Нове життя старим речам», «ЗооРейд».

Третій етап «Врожай» – це те, що може зробити учнівська молодь, адже кожен здобувач освіти, який бере участь у просуванні ідеї захисту природи, є рушійною силою в розвитку України.

На цьому етапі впроваджуються різноманітні форми екологічної освіти, які мають як просвітницький, так і практичний характер: проходять виставки творчих робіт, конференції, екоквести, екофестивалі та конкурси дитячої творчості на тему збереження природи. Якщо ми маємо намір у майбутньому жити в стабільному світі, потрібно сьогодні вміти бачити сучасні проблеми, шукати та знаходити шляхи їх розв'язання. Діти повинні прагнути до набуття знань – лише тоді вони стануть для них значущими. Тому родзинкою етапу є створення «EcoHub3Pro», зрозумілого, доступного,

корисного та інформаційного екопростору, який на цей час має три локації:

I локація – дослідницька (робота з обдарованими учнями щодо дослідження та збереження біорізноманіття нашого регіону);

II локація – мистецька (виступ агітбригад і театральної групи);

III локація – інформаційна (відкрите спілкування через соцмережі).

Екологічне виховання дає найбільший ефект при безпосередньому контакті учнів із природою, тому в ліцеї три роки поспіль, до початку повномасштабного вторгнення, працював краєзнавчий гурток. Учні організовували походи та екскурсії по рідній Зміївщині, під час яких проводили спостереження за світом природи.

Заклад освіти в сільській місцевості є центром життя села та його пульсом – генератором ідей, що надихає на вирішення проблем екології та стимулює позитивні трансформації життя ліцею. За ідеєю учнівського самоврядування, представників екопростору «ЕсоHub3Pro», разом зі старостатом с. Бірки у 2021 році було проведено круглий стіл «Успішний заклад освіти через ефективне

самоврядування», на якому значну увагу приділено екоініціативам «#Стань PROECO!». Головна мета всіх наших громадських ініціатив і активностей – діяти креативно, якісно, результативно, на позитивних емоціях, активізувавши спільноту, надихаючи на сталі зміни в житті ліцею та на набуття учнями корисних екозвичок.

Завдяки громадській ініціативності закладу, за підтримки Зміївської міської ради, у квітні 2021 року проводили акцію «Яблуневий сад», метою якої стало залучення ліцеїстів до створення саду. До речі, ця акція – один зі спланованих заходів шкільного тижня активізму «Спільно Сильно», який було реалізовано в межах програми «Мріємо та діємо» за підтримки МОН України.

За ініціативи учнівського самоврядування ліцею відбулася фасилітаційна сесія разом із представниками старостату, підприємцями села щодо створення на території села екопарку. За останні два роки став популярним місцевий конкурс на краще озеленення подвір'я, у розробці Положення якого брали участь наші ліцеїсти.

Завдяки участі в громадських екоініціативах відбувається певне становлення особистості, адже для більшості учнів – це можливість стати впевненішими в собі, сильнішими духом і відрізнятися своїм

непереборним прагненням бути екологічно свідомими, творчими та успішними. Участь у таких ініціативах допомагає здобувачам освіти розвивати такі важливі навички й цінності, як відповідальність, творчість, співпраця та прагнення діяти в інтересах сталого розвитку.

Ми переконані, що наш системний підхід, активне залучення до співпраці всіх партнерів і учасників освітнього процесу є запорукою успіху та початку позитивних змін у сфері сталого розвитку життя суспільства.

Важливе завдання полягає в тому, щоб розуміння екологічної грамотності стало частиною повсякденного життя учнів, що забезпечується цілісною системою роботи: систематичністю, практичністю, упровадженням різних форм і методів навчання.

Вячеслав Татарніков, директор ліцею

**Комунальний заклад «Дергачівський ліцей № 3»
Дергачівської міської ради Харківської області**

Адреса: вул. Сумський Шлях, 79-В,
м. Дергачі, Харківський район,
Харківська область, 62303,
Телефон: +38 (057)(63) 3-01-41
E-mail: gimnazia_3@ukr.net
Сайт: <http://dergachi-gymnasium3.edu.kh.ua>

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема: «Система екологічного виховання здобувачів освіти в
КЗ «Дергачівський ліцей № 3 Дергачівської міської ради
Харківської області».

Відповідно до «Концепції екологічної освіти України», Нових Державних стандартів початкової та базової середньої освіти одним із пріоритетних напрямів роботи ліцею є екологізація навчальних дисциплін, безперервна екологічна освіта й екологічне просвітництво. Внаслідок повномасштабного російського вторгнення погіршився екологічний стан країни. Заклад освіти знаходиться на території, де велися бойові дії, тому виховання екологічної компетентності підростаючого покоління стало для нас нагальною потребою.

Відповідно до позитивних результатів апробації комплексу педагогічних умов (2020-2021 н. р.), направлених на ефективне формування екологічної культури здобувачів освіти, в основу системи екологічного виховання ліцею покладено створення єдиного, системного підходу до формування екологічної культури в освітньому

просторі закладу освіти засобами природоохоронної діяльності учнів (в урочний та позаурочний час). Саме поєднання дієвих форм і методів щодо розвитку екологічної компетентності учнів 1-11 класів на уроках і в позаурочний час – це умова ефективного екологічного виховання дітей та молоді.

Екологічне виховання розпочинаємо з перших днів перебування дитини в закладі освіти. У молодших школярів формуємо відповідальну, безпечну та природоохоронну поведінку в навколишньому світі, усвідомлення ощадного використання природних ресурсів із розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства. На другому (5-7 класи) і третьому (8-9 класи) етапах відбувається свідоме використання знань про природні об'єкти, закономірності розвитку й функціонування біологічних систем, формування навичок аналізу та прогнозування нескладних екологічних ситуацій, закріплення нормативних правил поведінки в навколишньому середовищі. У цей період поглиблюємо і розширюємо знання про явища та закони природи, причини екологічної кризи, а також про шляхи збереження природних комплексів. Протягом четвертого етапу (10 -11 класи) завершується узагальнення здобутих екологічних знань, формуються елементи екологічної культури, навички фундаментальних екологічних знань, екологічного мислення та свідомості, що ґрунтуються на бережливому ставленні до природи як унікального природного ресурсу. У закладі освіти будується лінія поведінки суспільно-свідомої особистості, визначаються основні критерії емоційно-позитивного ставлення до навколишнього середовища. Майже кожен урок учителі наповнюють екологічно орієнтованим змістом, наголошуючи на бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Учителі природничих дисциплін у навчанні надають перевагу практичним роботам, демонстраційним і лабораторним дослідям, спостереженню природних явищ, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, а також практичній діяльності з охорони природи. Вони залучають учнів до участі в різноманітних творчих проєктах, створюють умови для їхнього особистісного розвитку. Завдяки проєкту «Вегетативне розмноження гібрида чорної смородини та агрусу-йошти у м. Дергачі Харківської області» мешканці нашого міста більше уваги приділяють саме цій культурі.

З метою виховання в учнів естетичної чуйності до природи ефективно використовуємо інтерактивні ігри на платформах Learning Apps, Wordwall, Kahoot, Canva; усім подобається в ігровій формі засвоювати непрості терни науки.

Упровадження міжгалузевих інтегрованих курсів «STEM» сприяє усвідомленню цілісності природничо-наукової картини світу, розвитку наукового мислення, набуттю досвіду розв'язання проблем природничого змісту, формуванню креативних якостей. Інтеграція екологічного виховання з навчальних предметів проводиться й під час предметних тижнів.

Навчально-пошукова діяльність дала змогу учням усвідомити масштаби певних екологічних проблем, подумати над можливими шляхами їх подолання, зробити власний внесок у розв'язання екологічної кризи – це все сприяло формуванню екологічного світогляду молоді.

Формування екологічної культури здійснюємо на принципах системності, неперервності, міждисциплінарності, зв'язку теорії з практичною діяльністю.

Колектив нашого закладу освіти переконаний, що підвищенню ефективності формування екологічної компетентності сприяє тісний зв'язок із традиційним вихованням любові до природи. Тож упровадження в практику розвитку екологічної компетентності здобувачів освіти забезпечило відчутне зростання їх екологічної культури. Педагоги й учні стають активними учасниками та переможцями заходів різних рівнів:

- учасники конференції в Харківському політехнічному університеті (проект «Забруднення джерел міста Дергачі Харківської області та шляхи поліпшення їх екологічного стану»);
- призери етапів Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології (2022);
- учасники Всеукраїнських конференцій членів МАН;
- призери (III місце – 2021 рік, II місце – 2022) II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук;
- призери (III місце – 2022 рік) III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-

членів Малої академії наук (тема роботи: «Морфо-екологічна характеристика фітоценозів Лозовеньківського заказника місцевого значення Харківського району, Харківської області»);

- щорічні учасники та призери Всеукраїнських природничих конкурсів «Колосок», «Геліантус»;
- учасники та призери Всеукраїнських інтернет-олімпіад із природничих дисциплін і переможці обласного турніру з біології;
- абсолютні переможці Всеукраїнського конкурсу «Парки – легені міст і сіл».

Хочемо відзначити: Карину Ільєнко, ученицю 10 класу, яка була командиром команди в IV етапі Всеукраїнського біологічного турніру (м. Житомир); Єлизавету Ронзік – абсолютну переможницю в I етапі, Валерію Єрмолаєву, переможницю в II та III етапах Всеукраїнського конкурсу «Новорічна композиція» (2020/2021 н. р.); Поліну Межерлицьку – переможницю у фінальному етапі Всеукраїнського конкурсу дослідницько-експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник» («Дослідження з розведення співочих канарок», номінація «Тваринний світ», 2020/2021 н. р.); Артема Болибіка, призера III етапу Міжнародного конкурсу еколого-валеологічної спрямованості на тему «Душа села», номінація «Один день із життя села» – відеоблог/відеореклама з відеороботою «Генетичне диво» (II місце, 2022/2023 н. р.).

Для тієї ланки учнів, які

більше зацікавлені в участі у творчо-розважальних заходах, ніж в інтелектуальних конкурсах і написанні науково-дослідних робіт, пропонуємо активні форми роботи, які дають необмежені можливості для організації навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності й конкретної природоохоронної роботи учнів саме в доквітлі. Незважаючи на дистанційну форму навчання, учні ліцею традиційно стають учасниками Всеукраїнської акції «Годівничка», екологічного

місячника. Ліцеїсти звертаються до всіх жителів прилеглих до ліцею мікрорайонів із пропозицією приєднатися до природоохоронної акції та сприяти збереженню зелених насаджень, а також дотримуватися чистоти у своїх мікрорайонах. Під гаслом «Краса і труд – поряд ідуть!» відбувається акція «Посади своє дерево» з висадження дерев і декоративних кущів на території ліцею та на території проживання. Випускники 2021 року заклали свою алею, а саджанці туй для упорядкування та озеленення території закладу освіти подарував голова Дергачівської міської ради Вячеслав Задоренко. Традиційно проходить соціальний проєкт «Квіткове натхнення» (з 2020 року), фестиваль «Екомода майбутнього». У 2020 році ліцеїсти активно включилися до проєкту «Українці, єднаймося!» під девізом «Чисте місто. Прості дії – жива природа». У побуті діти заохочували своїх рідних сортувати сміття, відокремлювали органічний і неорганічний непотріб, за що отримали бонус – сучасну велопарковку.

Незважаючи на воєнний стан і невелику віддаленість міста від кордону з країною-агресором, батьки наших учнів виявляють ініціативу впорядкувати територію ліцею. Це свідчення того, що система екологічного виховання дає результати.

Отже, систематичний, послідовний розвиток екологічної компетентності здобувачів освіти в урочний і позаурочний час, із залученням батьківської громади – основа екологічного виховання.

Вікторія Данилів, директор ліцею

**Кобзівська гімназія
Наталинської сільської ради Красноградського району
Харківської області**

Адреса: 63361, вул. Молодіжна, буд. 1,
с. Кобзівка Красноградського району
Харківської області
Телефон: (05744) 99-525
E-mail: kob2003@ukr.net
Сайт: <https://kob20036.wixsite.com/mysite>

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема досвіду: «Формування екологічної свідомості
у здобувачів освіти в контексті вимог сьогодення»

Сьогодні екологічне виховання як в Україні, так і в усьому світі є одним із найважливіших освітніх завдань сучасності. Починати формування екологічної грамотності дитини потрібно якомога раніше, тобто з перших років її життя. Людина, яка обізнана у сфері екології, розуміє власну відповідальність за стан навколишнього середовища, може усвідомлювати основні екологічні проблеми, сприяти їх вирішенню, дотримуватися здорового способу життя та раціонального використання природних ресурсів.

Базовий компонент (Державний стандарт) дошкільної освіти містить кілька освітніх напрямів, серед яких і «Дитина в природному довкіллі». Екологічна грамотність є однією з ключових компетентностей Концепції НУШ. Значні напрацювання з питань екологічного виховання знаходимо в працях видатного педагога В. Сухомлинського. Наукові підходи до екологічного виховання молодших школярів у сучасних умовах розроблено в дослідженнях Т. Машарової, Д. Мельник, І. Павленко, О. Плешакова, Н. Пустовіт. Проблемами підвищення екологічної культури молоді займаються вчені І. Абалкіна, І. Моткін, С. Куруленко, Л. Курняк, Г. Науменко, Н. Пахомова, В. Процюк. Вони вважають, що збереження життя на Землі залежить сьогодні безпосередньо від рівня та темпів виховання екологічної грамотності в молоді, суспільства в цілому.

Важливими завданнями у сфері екологічного виховання є формування у здобувачів освіти почуття відповідальності за стан

природного середовища, формування активної життєвої позиції, спонукання до посиленої практичної діяльності, спрямованої на виявлення нагальних проблем і покращення стану природного середовища, вміння бачити красу навколо себе та берегти її. Для того щоб виконати означені завдання та мати дієвий результат, необхідно, щоб усі заходи були організовані в системі, відповідали певним вимогам.

Кобзівська гімназія – це заклад, який у своїй структурі має два дошкільні підрозділи, початкову та базову школи. Саме тому перед нами постало завдання сформувати систему виховання, одним із напрямів якої є формування екологічної компетентності. У цій статті ми висвітлили родзинки досвіду роботи з питання «Формування екологічної свідомості у здобувачів освіти в контексті вимог сьогодення».

У дитинстві формується людське коріння. Жодної людської риси природа не відшліфовує – вона тільки закладає, а відшліфовувати нам – педагогам, суспільству.

Педагоги дошкільних підрозділів Кобзівської гімназії часто проводять навчальні заняття, екскурсії, хвилинки милування природою, спостереження на зеленій траві під деревами, висадженими на території закладу, у лузі, полі або на березі Кобзівської водойми. З метою

ознайомлення дітей з проблемою збереження чистоти рідного села, з правилами поведінки з побутовим сміттям на вулиці та вдома, формування вміння підтримувати чистоту та порядок, підвищувати культуру побуту, виховання дбайливого ставлення до навколишнього середовища проводяться заняття «Без верби й калини немає України», «Сортуємо сміття, бережемо планету», «Годівнички для птахів» тощо. Вихователі дошкільних підрозділів упорядкували цикл екскурсій: «До водойми», «До шкільного парку», «Рослини поруч із нами», «Моє село». А також цикл дидактичних і рухливих ігор: «Каштанчики, до відерця», «Вітерець

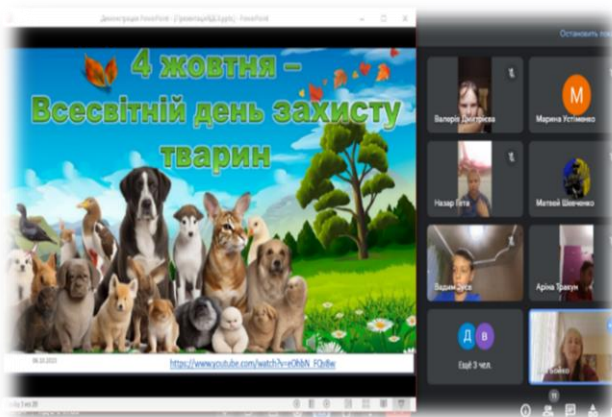

і листочки», які допомагають краще пізнавати природу рідного краю. У грудні 2021 року Гета О. В. презентувала досвід роботи з екологічного виховання на засіданні ТМО вихователів Наталинської громади. Конспект заняття «Сортуємо сміття, бережемо планету», розроблений Данюк Н. О., 2023 року опубліковано на сайті «Всеосвіта».

Із прийняттям Державного стандарту початкової освіти змінено пріоритети природничої галузі та визначено екологічну компетентність як ключову, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів із розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства.

Важлива роль, як зазначає О. Я. Савченко, в екологічному вихованні молодших школярів належить цілеспрямованим спостереженням, екологічним проектам, розв'язанню проблемних завдань на основі життєвої ситуації. А починати слід із формування в дітей уявлення про природу рідного краю, потреби спілкування з нею, розкриття зв'язків між різноманітними її об'єктами, взаємовпливу природи і людини. Матеріали, зібрані учнями на уроках-екскурсіях, як правило, узагальнюються та оформлюються у вигляді колекцій,

малюнків, схем, фотографій для альбому. Оформлення екскурсійних матеріалів завершується презентацією результатів спостережень під час тематичних проєктів або свят. За власними враженнями від спостережень педагоги пропонують учням намалювати предмети, які

викликали в них сильні почуття, чи скласти про них невеликі розповіді, написати або розказати про побачене. Широкий простір для екологічного виховання забезпечують інші види природничих завдань: виготовлення іграшок і аплікацій з природного матеріалу, перегляд фільмів про природу, презентацій.

Проведення екологічних проєктів, акцій дає змогу реалізовувати мету екологічного виховання в позакласній роботі, зокрема в поетапній практичній діяльності. Наприклад, у вересні – заготівля корму для птахів, прибирання в шкільних парку та саду; у жовтні – заходи до Всесвітнього дня захисту тварин; у листопаді – заходи щодо

збереження енергоресурсів; у грудні – «Еко-Новий рік»; у січні – «Годівничка»; у березні – «Первоцвіти», День зустрічі птахів, «Значення води в житті людини» (до Дня Води); у квітні – «Весна без диму»; у травні – «Мое подвір'я – моя турбота». Велике значення у формуванні екологічної свідомості має залучення здобувачів освіти до науково-дослідницької діяльності. Так, у 2020 році на I етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України учень 9 класу посів III місце, представивши роботу на тему «Іхтіофауна Кобзівського водосховища»; у 2021 році учениця 7 класу взяла участь у VI обласній учнівській науково-практичній конференції Харківського територіального відділення МАН у номінації «Екологія», розкривши тему «Іхтіофауна та зміни в її популяціях Кобзівського водосховища Красноградського району».

Участь здобувачів освіти в заходах екологічного спрямування сприяє розвитку їх самостійності, ініціативності, креативності, здатності визначати мету діяльності та шляхи її досягнення. Крім того, у них формується екологічно активна позиція: команда «Еколог» посіла III місце в обласному етапі Всеукраїнського конкурсу «Земля – наш спільний дім» у 2022 році; щороку наші учні є активними учасниками природоохоронних акцій: «Допоможемо птахам взимку», «Птах року», «Первоцвіти», «Посади дерево», «Чисте довкілля». З метою формування національної культури чистоти, правильного поводження з відходами, дбайливого ставлення до довкілля у 2023 році вперше всі учасники освітнього процесу долучилися до участі у Всеукраїнському проєкті «Мішечок» і Всеукраїнської акції-збору кришечок «Пластик рятує життя»; 22 квітня 2023 року, у Всесвітній день Землі, стартувала перша світова акція «1 мільйон дерев життя», у ході якої організатори планували висадити 1 мільйон дерев у понад тридцять країн світу. Наші педагогічні працівники висадили 14 каштанів у шкільному парку, які виростила вчитель української мови та літератури Машкіна Л. І. з привезених каштанів із майдану Незалежності, що стало символом великої любові до нашої України в центрі невеликого села Кобзівки. Моніторинг результативності участі в заходах екологічного

спрямування, проведений робочою групою впродовж трьох років, виявив збільшення кількості переможців.

Педагоги закладу переконані, що всі види й форми екологічного виховання мають найбільший ефект тоді, коли їх застосовувати комплексно, не зводючи лише до повторення матеріалу підручника, вивченого на уроці, їхня мета – розширити, поглибити, систематизувати набуті знання, сформувати в учнів уявлення про природу як джерело добра й краси, матеріального й морального благополуччя.

Аналіз рівня екологічної компетентності, проведений робочою групою в жовтні 2023 року, показав, що здобувачі освіти 5 – 9 класів стали краще розуміти, що проблемами екології потрібно займатися, а починати цю роботу необхідно із себе, з того місця, де ти живеш, де живуть знайомі тобі люди, бо саме від свідомості кожного мешканця невеличкого куточка нашої держави залежить майбутнє цілої нації. Посадивши одне дерево, розчистивши одну річку, залишивши рости одну рідкісну квітку, дитина змалечку зрозуміє, що все навколо потребує її дбайливого ставлення, адже великі справи починаються з малого! Запропонована нашим закладом система роботи не є остаточною. Сьогодні постійно вносить корективи в роботу, стимулюючи розширення напрямів освітньої діяльності, вимагає пошуку нових шляхів впливу на особистість дитини.

Алла Адамова, директор Кобзівської гімназії

**Комунальний заклад «Чернещинський ліцей»
Зачепилівської селищної ради Красноградського району
Харківської області**

Адреса: 64410, вул. Центральна, буд.59,
с. Чернещина, Красноградський район,
Харківська область
Телефон: +380664662056
E-mail: cheshchynskiy-nvk@ukr.net
Сайт:
<https://lyceumcherneshchyna1.klasna.com/>

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти»

Тема досвіду: «Формування екологічної культури здобувачів
освіти на уроках і в позакласній роботі»

Зростаючі масштаби антропогенного впливу на природне середовище досягли глобального рівня та почали істотно впливати на зміни природних процесів і деградацію компонентів природного середовища, що може призвести до екологічної катастрофи. А отже, сьогодні зростає значимість і необхідність формування екологічної культури кожного здобувача освіти через екологічну освіту.

У Концепції екологічної освіти в Україні зазначається, що одним із найголовніших важелів у розв'язанні нагальних екологічних проблем повинна стати «підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи (не насильство, а гармонійне співіснування з нею)». Тому формування екологічної культури у здобувачів освіти має бути наскрізною складовою освітнього процесу, а не окремим її аспектом.

Одним із головних завдань нашого закладу освіти є формування протягом усього освітнього процесу особистості з високим рівнем екологічної культури, з почуттям особистої

причетності до збереження природних багатств, яка здатна гармонійно співіснувати з природою, поводитися екологічно безпечно, активно брати участь у природоохоронних заходах, що відображається в моделі формування екологічної культури.

КЗ «Чернецьинський ліцей» надає освітні послуги 11 вихованцям дошкільного підрозділу та 91 здобувачу повної загальної середньої освіти. Наш дружний колектив одностудців налічує 17 осіб, працює над методичною темою «Від творчо працюючого вчителя до конкурентоздатного компетентного випускника через упровадження інноваційних методів в освітньому процесі».

Адміністрація закладу створює необхідні організаційні та методичні умови, які забезпечують реалізацію формування екологічної культури у здобувачів освіти. Педагоги ліцею відповідно до вікових особливостей учнів обирають різноманітні методи і форми освітньої діяльності, які розвивають уміння систематизувати знання, самостійно їх набувати й використовувати у практиці. Пріоритетна роль належить інтерактивним і активним методам, що є надзвичайно актуальним в освітньому процесі з використанням дистанційних форм навчання.

Формування основ екологічної культури вихованців дошкільного підрозділу передбачає набуття гуманних почуттів до живих організмів, уявлень про природу та її компоненти, уміння милуватися нею та відчувати її красу, знань про правила поведінки в природному довкіллі. З цією метою вихователька Шинкаренко О. Г. проводить із дітьми спостереження в природі, під час якого

використовує літературний матеріал (вірші, казки, оповідання, легенди, міфи, прикмети, прислів'я), різноманітні досліди, застосовує розвивальні завдання з екологічним змістом, вправи «Склади розповідь про тварин» (наочність), «Ланцюжки живлення», екологічні ігри «Від чого планета сумує, від чого планета радіє», бесіди «Хто як зимує» та інші.

Дошкільники беруть участь у практичній діяльності: прибирання території, її благоустрій, висаджування дерев і чагарників.

Молодший шкільний вік сприятливий для розвитку в здобувачів освіти основ екологічної культури. Самою природою обумовлено соціальне призначення дитинства – адаптація дитини до

суспільства та природи, здатність брати відповідальність за свої вчинки перед рослинним, тваринним світом і людьми.

Важливим завданням учителя початкових класів є формування в дітей розуміння, що природа – це наш дім, який треба оберігати. Така діяльність не обмежується лише предметами природничого циклу. Педагоги ліцею застосовують системний підхід, формуючи в учнів бережливе ставлення до природи на всіх уроках і в позакласній роботі.

Учителька початкових класів Тороповська К. В. на уроках української мови використовує екологічні та зорові диктанти, для навчання грамоти – екологічну абетку.

На уроках математики вчителька Тороповська С. М. пропонує дітям розв'язувати цікаві задачі з екологічним змістом, відгадувати загадки.

Лазаревич Д. В. на уроках англійської мови застосовує екологічні ігри «Поведінка в природі», «Посортуй сміття». На заняттях технологій і дизайну діти повторюють правила поведінки в природі.

У здобувачів освіти середньої та старшої ланки формуються екологічні переконання та свідомо екологічна поведінка завдяки традиційним видам роботи (екологічні бумеранги, брейн-ринги, ділові та рольові екологічні дискусії, масові природоохоронні свята, конкурси, акції, екологічна стежка, екскурсії в природу), а також інноваційним: виступи екологічних агітбригад, екологічні тренінги, дослідницькі екологічні проекти, робота в секціях «Екологія», «Зоологія» МАН.

Здобувачі освіти КЗ «Чернецьинський ліцей» є активними учасниками конкурсів, фестивалів, акцій екологічного спрямування: «День юного натураліста», «Годівничка», «Птах року», «За чисте довкілля», «Збережи ялинку», «Збережемо первоцвіти», «Зроби добру справу» та інших. За підтримки Європейського Союзу та Програми розвитку ООН кожного року проводиться Міжнародна акція щодо очищення берегів річок. Усі здобувачі освіти закладу долучилися до неї, прибираючи береги річки Орчик.

ігри,

Учнів середньої та старшої школи залучаємо до дослідницької діяльності, використовуючи метод проєктів. Дослідницька діяльність – це самореалізація власного творчого потенціалу, основа формування компетентної, конкурентоспроможної особистості здобувача освіти.

За результатами участі школярів у заходах екологічного спрямування впродовж останніх років маємо досягнення територіального, обласного та всеукраїнського рівнів: обласний етап Всеукраїнського конкурсу робіт юних фотоаматорів «Моя країна – Україна» – I місце (2 учні), 2021 рік; обласна акція «Молодь – за здоровий спосіб життя» – I місце, 2018, 2023 роки, II місце – 2021, 2023 роки; Всеукраїнська природоохоронна акція «Птах року» – I місце, 2018, 2021, 2022 роки; обласний конкурс учнівських науково-дослідницьких робіт «Валеологічна культура – вибір XXI століття» – I місце, 2020, 2021, 2022 роки; обласний етап Всеукраїнського конкурсу дослідницько-експериментальних робіт із природознавства «Юний дослідник» – I місце, 2019 рік, III місце, 2021 рік; обласний етап Всеукраїнського юнацького фестивалю «В об'єктиві натураліста», II місце, 2021 рік; Диплом Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації учаснику IV Обласної учнівської науково-практичної конференції Харківського територіального відділення Малої академії наук України, секція: екологія, 2019 рік; Сертифікат Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, Державної установи «Національний антарктичний науковий центр» Міністерства освіти і науки України як учасниці Науково-освітнього процесу: «Вчителі та учні беруть участь в екологічному моніторингу Антарктиди» в рамках Міжнародного наукового проєкту «Дослідження стану виводкових колоній пінгвінів *P. rarus* та *P. Adeliae* в підрайоні

ККАМЛР 48.1 з використанням мережі фотокамер СЕМР», 2021 рік; Грамота Міжнародного культурного центру «Сяйво» МОН України за участь у Міжнародному фотоконкурсі «Ми – люди Землі», 2021 рік; II етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН, секція «Зоологія», наукове відділення хімії та біології – III місце, 2023 рік; VI Всеукраїнський конкурс творчих робіт школярів «Гуманне ставлення до тварин» – III місце, 2023 рік.

Реалізація освітнього процесу в дистанційному форматі здійснюється за допомогою платформ «Google Meet», «Zoom», «Glaassrum», «Нові знання». Педагоги застосовують інтерактивні вправи освітніх ресурсів: LearningApps, Kahoot, Google форми, Classtime, MozaWeb.

Методична робота в ліцеї підпорядкована цілям і завданням відповідно до визначеної теми. З метою активізації педагогів для її ефективної реалізації проведено такі заходи: семінар-практикум на тему «Формування екологічної культури здобувачів освіти», педагогічну раду-тренінг «Упровадження інноваційних освітніх технологій в освітній процес, спрямованих на формування екологічної культури у здобувачів освіти».

Педагоги закладу освіти є активними учасниками фахових конкурсів і керівниками учнів у різноманітних конкурсах екологічного спрямування, мають відзнаки різних рівнів.

Учителька біології Лис О. А, керівник гуртка «Юні екологи»:

- взяла участь у Всеукраїнському конкурсі педагогічної майстерності «Джерело творчості», де висвітлила досвід роботи «Формування екологічної компетентності вихованців за допомогою сучасних технологій інтерактивного навчання», нагороджена дипломом II ступеня (обласний рівень, 2021/2022 н. р.);
- провела семінар-практикум для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Зачепилівської селищної ради з теми «Формування ключових компетентностей здобувачів освіти на уроках біології та екології через упровадження інтерактивних технологій в умовах дистанційної освіти» (2022/2023 н. р.);
- провела майстер-клас на тему «Створення інтерактивних вправ у Microsoft Office PowerPoint» (2022/2023 н. р.).

Учителька української мови та літератури Сахненко Ю. А. й учителька біології та хімії Лис О. А. у 2022/2023 навчальному році брали участь у III Міжнародному конкурсі для вчителів закладів

загальної середньої освіти України та освітніх установ української діаспори «Українознавчі пріоритети освітнього процесу», який проводив Науково-дослідний інститут українознавства (дипломи II ступеня).

Учителька трудового навчання та технологій Птиця І. І. має подяку від Міжнародного культурного центру «Сяйво» МОН України за підготовку учасника Міжнародного фотоконкурсу «Ми – люди Землі», 2021 рік.

Власні розробки виховних заходів, свят, розваг, конспектів уроків педагогі розміщують на освітніх платформах «На Урок», «Всеосвіта», у фахових журналах.

У науково-методичному виданні КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» «Джерело педагогічних інновацій» опубліковано статті вчительки біології та хімії Лис О. А. «Здоров'язбережувальні аспекти сучасного уроку» (№ 2 (38), 2022) та «Використання технологій критичного мислення на уроках біології як ефективного засобу розвитку ключових компетентностей учнів»(№ 3 (39), 2022).

На сайті закладу освіти висвітлено освітню діяльність, досягнення, доступ батьків і громадськості до публічної інформації. Сайт постійно поповнюється новою інформацією та світлинами.

У зв'язку з агресією російської федерації освітній процес зазнав певних змін, які призвели до зниження мотивації, втрат емоційного контакту між здобувачами освіти і педагогами, відсутності гурткової роботи, недостатнього рівня практичних умінь і навичок, результатом чого є освітні втрати.

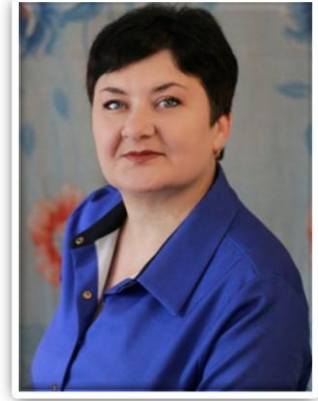

У подальшій перспективі щодо подолання освітніх втрат, систематизації та пролонгованого процесу формування екологічної культури, залучення адміністрації та педагогів закладу освіти задля комплексного підходу до вирішення проблеми – пропонуємо використання сучасних форм і методів роботи, які б дозволили забезпечувати формування у здобувачів освіти екологічної культури,

уміння бачити екологічні наслідки, почуття відповідальності перед нинішніми та майбутніми поколіннями.

Робота щодо формування екологічної культури здобувачів освіти проходить у тісній співпраці з батьками, адже батьки – найперші та найголовніші вихователі. У сім'ї дитина вперше засвоює основні принципи моралі, набуває навичок суспільної праці. Від того, які духовні та моральні цінності закладуть у душі дітей сім'я та суспільство, залежить майбутнє всього народу. Тому прагнемо виховувати екологічно свідомих особистостей, які володіють відповідними вміннями, загартовують свою волю, прагнуть стати активними борцями із захисту найбільшої цінності людства – природного середовища.

Інна Птиця, директор ліцею

**Комунальний заклад «Харківський ліцей № 106
імені В. О. Кисіля Харківської міської ради»**

Адреса: вул. Клочківська, 195 В, м. Харків
Телефон: +38 (057) 725-85-29
E-mail: sch106@kharkivosvita.net.ua
Сайт: <http://school106.edu.kh.ua/>

Номінація: «Система екологічного виховання в сучасному закладі освіти»

Тема: «Екосимволізм як засіб підвищення психологічної резистентності учасників освітнього процесу»

Комунальний заклад «Харківський ліцей № 106 імені В. О. Кисіля Харківської міської ради» має поважну 80-річну історію. У своїй роботі педагогічний колектив використовує вагомі виховні орієнтири – патріотичний досвід поколінь. У закладі освіти є музей «Святині пам'яті», ліцей носить ім'я воїна-інтернаціоналіста, а нині наш учитель виконує військовий обов'язок у лавах ЗСУ. На превеликий жаль, серед випускників і батьківської громади є поранені, полегли герої. Трагедія зруйнувала не тільки долі, душі. Але й діти вимушені були покинути рідні домівки та переїхати з тимчасово окупованих територій. Наш заклад освіти прийняв таких учнів.

Педагогічний колектив ліцею разом із громадою Шевченківського району міста Харкова розробляють проекти, орієнтуючись на проєвропейський напрям розвитку муніципальної освіти, формує творчі особистості. Здобувачі освіти залюбки взяли участь у таких заходах:

- міському конкурсі «Про мій Харків – моїм учням»;
- Проєкті Харківської асоціації шкільних Євроклубів;
- Музейній справі-проєкті «Друга світова – перші в захисті»;
- упровадженні інтеграційного курсу «Культура добросусідства».

Серед вагомих національних і міжнародних заходів і проєктів, у яких брали участь наші вчителі разом з учнями, варто назвати:

- Всеукраїнський проєкт сприяння доброчесності в Україні (SAUP);
- Всеукраїнська освітня програма «Розуміємо права людини»;
- Всеукраїнський рух EdCamp Ukraine;
- Всеукраїнська військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»);
- Всеукраїнська освітня система Мала Академія Наук;
- Всеукраїнський конкурс «Учитель року»;
- Національна премія «Global Teacher Prize Ukraine»;
- Проєкт від UNICEF в Україні «Найбільший урок у світі»;
- Спортивний рух «JUNIOR».

Ефективність, діяльність, співробітництво на всіх ланках і етапах розбудови освітнього процесу в закладі посилює формування громадянських компетенцій учнів, підвищує обізнаність дітей в екологічній проблематиці, що дозволяє вдосконалити взаємодію родинного й педагогічного впливу на загальне освітнє середовище та створює стабілізуючий, захисний психологічний ефект, що позитивно впливає на когнітивний розвиток і розкриття здібностей наших учнів.

Один із пріоритетів, який висунуло до нас сучасне посткарантинне, воєнне життя, – це переформатування та осучаснення дистанційних форм освіти, удосконалення проєктної асинхронної діяльності учнів і, що не менш важливо, самих учителів.

Запобігання небезпекам і створення в спільноті учасників освітнього процесу довірливих стосунків, профілактика загроз від вибухонебезпечних предметів, кібербезпека, зменшення ризику самогубства та девіантної поведінки – це все складові роботи у створенні універсального безпечного освітнього середовища й безпечної освітньої екосистеми громади.

Виховний захід «День Землі»

Основні цінності Європейського Союзу. Екологічні виміри.

До речі, наші педагоги долучилися до

проєкту Центру інноваційної освіти «Про. Світ» за підтримки програми ULEAD із Європою в рамках Форуму «Про безпеку: безпечна освітня екосистема громади», що надасть можливість підсилити спроможність наших педагогів

утілювати зміни та з найменшими освітніми втратами вийти на переможні рубежі на освітньому фронті нашої країни.

Плануючи виховну роботу та реалізуючи спільні проєкти, упроваджуючи освітні стандарти та формуючи громадянські компетенції, учителі нашого закладу націлені на практичні кейси, на перехід від символіки задуму до реальності змін і досягнень, а в першу чергу, до допомоги, до супроводу, до співучасті в підтримці психологічної стійкості та творчої вмотивованості учнів усіх освітніх ланок нашого закладу освіти.

Педагогічний колектив ліцею намагається, використовуючи різні методи виховання, сформувати екологічно грамотну й виховану особистість із високим рівнем моральної турботи про майбутні покоління. Екологічна освіта і виховання засновані на розкритті різноманітності екологічних зв'язків, на дотриманні правил і норм поведінки в природі. У нашому ліцеї освітній процес виховання спрямовано на відповідальне ставлення дітей та батьків до свого здоров'я, до довкілля, до збереження життєвого потенціалу.

*Краєзнавчі подорожі
Слобожанщиною*

Провідними точками екологічного виховного простору дитини є мотивування до індивідуальної та командної участі в запропонованих освітніх, позашкільних й громадських організаціях заходах і змаганнях.

Серед багатьох дружніх помічників-організацій для наших учителів і учнів:

- кафедра суспільно-економічних дисциплін і географії ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
- кафедра хімічної техніки та промислової екології НТУ «ХП»;
- ОКЗ «Харківський організаційно-методичний центр туризму»;
- еколого-натуралістичний відділ КЗ «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості»;
- ГО Центр екологічних ініціатив «Екодія»;

- Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів.

Вагому частку виховних зусиль складає психологічний супровід і діагностична робота на всіх етапах освітнього процесу – від досліджень адаптації дітей різного віку до медіації шкільних конфліктів, від проведення тестування до корекційно-відновлювальної роботи, від консультування батьків до проведення тренінгових занять (куратор Шевченко Г. М.).

Попри пандемію та війну, учні нашого ліцею активно втілюють свої проекти в життя ліцею та на міських, обласних, Всеукраїнському рівнях. Серед найбільш цікавих і змістовних заходів можемо назвати:

- Всеукраїнський проєкт для учнів 8 – 10 класів, що діє при НЦ МАН;
- «Найбільший урок у світі» з теми «Глобальні екоцілі» (2023);
- відеоарт «Обійми життя» (2022);
- конкурс талантів «Присвята рідному місту» (2023);
- творчий конкурс «Сіверський Донець – очима молоді»(2020).

Учителі нашого ліцею налаштовані максимально надавати учням якісні знання, гідні приклади наповненого життя, створювати відповідний психологічний настрій з урахуванням психології, соціології, наукових дисциплін, інклюзії.

Систематично в нашому закладі освіти проходять заходи екологічного спрямування: година спілкування «Бережіть природу» (Кузьменко Н. О.), екологічна вікторина «Дива і таємниці природи-чарівниці» (Севостьянова О. М.), урок-змагання «Подорож стежинами чистоти» (Дорохова М. В.), квіз «Дорога хліба до столу» (Черкашина А. В.), інтерактивна гра «Зв'язки між людиною та екологією» (Васильєва Т. О.), дискусія «Що добре, а що ні...» (Леонова Л. Р.), творча зустріч «Природа – наш дім» (Ликова О. М.), пізнавальний урок-ревю «Міжнародна діяльність Greenpeace» (Кокляр І. В.), комбінований урок «Екосимволіка» (Раскатова Ю. Ю.), оглядовий урок-екскурсія «Паркові території Слобожанщини» (Жилін С. В.), аналітичний бінарний урок «Скільки коштує відновлення природи» (Корнеєва Ю. О.), віртуальна виставка-обговорення «Куточки моєї душі» (Білецька І. П.). Під час підготовки заходів еколого-природничого напрямку Кригіна О. Ю, учителька біології ліцею, щиро надає фахові та змістовні консультації вчителям, підтримує та заохочує всіх учасників освітнього процесу до активностей у цьому напрямі. Учителі ліцею Чепіга Ю.С., Бритченко Д. О. та Джміль К. С досліджують унікальність української культури, природи,

нематеріальної спадщини та розкривають учням красу мови й рідного краю. Учителі Левандовський Є. І. і Дегавцова Л. І. розробили поради вихованцям і їх батькам щодо спортивної реабілітації та культури фізичного вдосконалення особистості.

Уроки, виховні заходи, бесіди та творчі зустрічі, очні та дистанційні подорожі – це неповний перелік форм проведення екологічних, національно-патріотичних виховних і освітніх заходів, які допомагають нашим дітям мінімізувати вплив стресових станів, зміцнити резистентність і трансформувати негативний вплив сьогодення в натхненне русло пізнання та самовдосконалення.

Сергій Жилін, директор ліцею

**Комунальний заклад
«Харківська гімназія № 129 Харківської міської ради»**

Адреса: м. Харків, вул. Клочківська, 224

Телефон: 057 725-85-41

E-mail: sch129@kharkivosvita.net.ua

Сайт: <http://school129.edu.kh.ua>

Номінація: «Система екологічного виховання
в сучасному закладі освіти».

Тема досвіду: «Формування сучасного освітнього простору закладу
«ЕКОшкола: Екологія. Культура. Освіта» в умовах Нової Української
школи».

Одним із актуальних завдань освіти сьогодні є формування екологічної компетенції молоді, що може бути досягнуто лише за умов безперервності екологічної освіти, міждисциплінарного підходу, активної взаємодії педагога й учня, творчого навчання з використанням набутого досвіду.

Необхідність «упровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості» визначається Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Державною національною програмою «Освіта. Україна XXI століття», Національною доктриною розвитку освіти, законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепцією Нової української школи.

Підготовка громадян із високим рівнем екологічних знань стає одним із першочергових завдань сучасної школи, що є, зрештою, однією з передумов успішного переходу країни до сталого розвитку.

Уже 34 роки наша гімназія працює в системі безперервної освіти і виховання в галузі довкілля. Ми розробили авторську Концепцію безперервної освіти та виховання учнів. Згодом, після проведення SWOT-аналізу фокус-групами адміністрації, педагогів, батьків були виявлені «сильні» та «слабкі» сторони Концепції, окреслені можливості та загрози. Результатом стало формування Концепції розвитку закладу – Концепція безперервної освіти і виховання в галузі

довкілля на етапі створення екошколи – школи сталого розвитку. У рамках цього було розроблено модель та індикатори розвитку екошколи. А у 2018 році відповідно до вимог Нової української школи Концепцію школи доповнили окремим розділом – «Розбудова сучасного освітнього середовища закладу в умовах Нової української школи».

Безперервність освіти і виховання учнів у галузі довкілля здійснюється в гімназії на уроках і в позаурочний час. Цьому сприяють наскрізна екологізація навчальних предметів, вивчення предмета «Біологія і екологія» на профільному рівні, робота університетської кафедри «Юні науковці», нові форми співробітництва із закладами вищої освіти (проект «Канікули з вишами»: EdPhar з Фармацевтичним університетом, «Канікули з Політехом», «Енергохаб» з університетом міського господарства ім. О. М. Бекетова, майстер-класи з торговельно-економічним коледжем. Науково-дослідницька діяльність у рамках конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН сприяє розвитку наукового мислення учнів, умінню бачити, вивчати й досліджувати різноманітні екологічні проблеми.

Формування в учнів соціальної активності, відповідальності, екологічної свідомості здійснюється через роботу Екологічної суспільної організації школярів і учнівської молоді «ЕКО», яка має свою 29-річну історію. Діяльність організації, її досягнення, історія представлені в Залі «ЕКО», тут розміщена й галерея шкільних президентів. Члени організації «ЕКО» – це діти і дорослі, які об'єдналися для досягнення спільної мети. Як члени суспільного об'єднання дорослі мають такі ж права, що й діти, але ширше коло обов'язків.

Цілеспрямована суспільна діяльність дітей і дорослих в організації базується на принципах співпраці, самоорганізації, самоуправління. Організація впроваджує щорічно до 40 проєктів, її занесено до Всеукраїнського каталогу громадських організацій, що працюють у галузі екології. Саме це сприяло запрошенню учнів школи до участі в міжнародних проєктах. Серед найбільш значущих: проєкт «Сталий розвиток очима дітей», який

упроваджувався за фінансової підтримки фонду NOVIB Королівства Нідерланди, проєкт «Зелений вибір України» за фінансуванням програми МАТРА Міністерства іноземних справ Королівства Нідерланди, проєкт «Підтримка дітей, жінок, сімей із зони АТО з питань водозабезпечення, санітарії та гігієни», який упроваджувався за підтримки ЮНІСЕФ, проєкт «Енергозбереження та енергоефективність – раціональне використання енергоресурсів у школі від дітей до дорослих, від родини до суспільства», за підтримки канадського фонду місцевих ініціатив.

Протягом 5 років у школі впроваджувався проєкт «AQUA – крок у майбутнє». Забезпечення рівного права на воду та санітарію в Харківській області», у межах якого Шведська агенція SIDA надала школі грант на 30 тисяч гривень для установки фільтрів питної води в шкільній їдальні. Таким чином, діти своєю інтелектуальною працею заробляють кошти на розвиток школи. За підсумками цієї роботи на базі школи була проведена Міжнародна конференція-експертиза за участю представників Програми сталого споживання Шведської агенції з охорони навколишнього природного середовища, під час якої члени «ЕКО» звітували про участь у міжнародних проєктах. У 2020 році члени організації долучилися до проєкту «Енергоінноваційний ХАБ – платформа для підготовки кваліфікованих фахівців у сфері енергоефективності», який фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини. З метою популяризації ідей у сфері захисту навколишнього середовища Харківщини членами «ЕКО» було презентовано проєкт «Розкрутимо добру справу разом», який став переможцем «Бекетов Урбан Фест». Така участь у проєктах надає можливість дітям відчувати їх причетність до важливої справи – зереження довкілля.

Сьогодні в організації виховується друге покоління дітей, батьки яких були свідками створення організації «ЕКО». За цей час рівень екологічної культури учнів виріс із 35% до 89%. Лідери учнівського самоврядування, випускники школи, використовують досвід, набутий в організації «ЕКО», для створення екологічних осередків у закладах вищої освіти міста Харкова.

Протягом десяти років організація «ЕКО» щорічно отримувала грамоти Департаменту освіти Харківської міської ради. У 2017 році досвід «ЕКО» було схвалено методичною радою методичного центру Управління освіти адміністрації Шевченківського району.

Школа постійно працює над формуванням в учнів стійких навичок здорового харчування. Заклад бере участь у Міжнародному проєкті «Сучасна модель навчального закладу – школа сприяння

здоров'ю» (національний проєкт «Національна мережа шкіл сприяння здоров'ю»), який реалізується через загальношкільний проєкт «Від школи сприяння здоров'ю – до ЕКОшколи», одним із напрямів якого є формування у школярів потреби в здоровому харчуванні. З метою пропаганди здорового харчування, за підтримки Шведської агенції охорони природи, у рамках інформаційно-просвітницької кампанії «Тиждень екологічного споживача» в школі проводилися Зелені тижні «Живи органічно» та «Екологія в тарілці». Формуванню в учнів початкової школи культури харчування як складової здорового способу життя сприяє Всеукраїнський проєкт «Формування здоров'язбережувальної компетентності шляхом упровадження варіативної програми «Абетка харчування», ініційованої компанією «NESTLE Україна», у рамках глобального проєкту NESTLE «Здорові діти».

Велика увага приділяється санітарно-просвітницькій роботі. За підтримки ВЕГО «МАМА-86» і міжнародної ради зі співпраці в галузі водопостачання та санітарії (WSSCC) учителі початкової школи проводять уроки гігієни «Чистота – запорука здоров'я» та дослідження «Хвороби брудних рук». Стало традицією проведення серед учнів і батьків моніторингових досліджень із питань санітарії та гігієни, бліц-опитування.

В умовах воєнного стану виховний процес у гімназії зазнав значних змін і за формою, і за змістом. Але разом із цим ми намагаємося зберегти традиції нашого закладу й показати учням, що, незважаючи на дистанційне навчання, ми живемо єдиною родиною, гуртуючи навколо себе учнів, батьків, учителів, залучаємо до роботи екологічної

організації «ЕКО» учнів-ВПО, підтримуємо міжнародні проєкти й акції, у яких беруть участь учні нашої гімназії, які зараз знаходяться в різних країнах світу. Серед таких заходів: міжнародна акція цифрового прибирання «Digital Cleanup» під гаслом «Очистимо планету від зайвих гігабайтів»; Всесвітній день прибирання; міжнародна глобальна програма моніторингу та оцінки якості води річок, озер, водосховищ і підземних вод; німецько-український проєкт «United for the planet».

Ми розуміємо, що розбудова сучасного освітнього простору «ЕКОшкола: Екологія. Культура. Освіта» зумовила пошук (аналіз наукової літератури, консультації науковців) нових форм і методів

екологічного виховання, який би сприяв підвищенню екологічної культури учнів.

Розвивальний освітній простір неможливий без головних мотиваторів – педагогів. Ми визначили, що сучасний учитель – «агент змін», модератор, тьютор, фасилітатор. А це означає, що динамічність, мобільність, гнучкість педагогів, уміння вчитися набуває особливого значення.

Так, заступник директора гімназії з виховної роботи Курбатова О. П. взяла участь у міжнародній конференції «Енергоінноваційний ХАБ – платформа для підготовки кваліфікованих фахівців у сфері енергоефективності». Педагог-організатор Колеснікова Н. Ю. в межах проекту «Реформи у сфері енергоефективності в Україні» взяла участь в онлайн-курсі з підвищення кваліфікації «Методика проведення занять для учнів 5-7 класів «Школярам про сталий розвиток. Енергозбереження». Ходирєва Ю. В. прослухала онлайн-курс «Планета – мій дім» Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та студії онлайн-освіти EdEra. Співпраця педагогів гімназії з нашими соціальними партнерами, Харківською громадською організацією «Енергія миру» сприяла щорічній участі учнів в Еко-Енерго-конкурсах. Так, під керівництвом Смирнової С. В., учителя хімії, учні її класу 5 років поспіль були переможцями цього конкурсу й отримали грамоту Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської ОДА. Такі ж грамоти отримали учні вчителів Підоренко А. А., Просяник О. П., Буковцової Н. В., Ходирєвої Ю. В. Команда учнів Ходирєвої Ю. В, учителя географії, щорічно бере участь у міжрегіональному творчому конкурсі «Сіверський Донець – очима молоді», де посідає перші місця. У міському конкурсі-захисті учнівських проєктів для учнів 3 – 6 класів «Харків очима небайдужих дітей» у 2018 році I місце отримав колективний проєкт «Екосортування відходів – запорука чистого довкілля та збереження природних ресурсів м. Харкова» (керівник проєкту – учитель географії Ходирєва Ю. В.); у 2019 році I місце отримала колективна робота учнів – книга коміксів «Подорож Енергоші. Поради з енергозбереження для малюків» (керівник роботи – учитель початкових класів Підоренко А. А.); а 2021 року під керівництвом учителя початкових класів Просяник О. П. II місце посів екологічний проєкт «Харків – зелене місто. Фіто-QR-коди». Учні гімназії щорічно беруть участь у міському конкурсі проєктних

ініціатив «Марафон унікальних справ ХМОУС». Так, на конкурс були представлені проекти з екології: «Розкрутимо добру справу разом», 2020 рік, I місце; «Безпечна школа» – 2021 рік, I місце (керівник проектів – заступник директора Курбатова О. П.). У грудні 2021 року, у День місцевого самоврядування, президент організації «ЕКО» Нестеренко Єва презентувала проект «Безпечна школа» Харківському міському голові Терехову І. О.

Ми відкриті для співпраці. Так, у 2018 році, на базі школи було проведено практичний семінар для методистів Управління освіти адміністрацій районів і заступників директорів із виховної роботи загальноосвітніх закладів м. Харкова «Система роботи екологічної суспільної організації школярів та учнівської молоді «ЕКО» щодо формування цінностей сталого розвитку в умовах Нової української школи». У 2019 році семінар за такою ж тематикою було проведено для заступників директорів із виховної роботи та педагогів-організаторів ЗЗСО Шевченківського району.

Ми пишаємося тим, що наша гімназія ввійшла у світову спільноту шкіл сталого розвитку.

Ми пишаємось, що освітній простір гімназії сприяє професійному визначенню учнів: 41% наших випускників обирають професії, пов'язані з біологією та екологією.

Ми пишаємося тим, що досвід, набутий учнями в роботі суспільної організації школярів і учнівської молоді «ЕКО», має продовження в дорослому житті. Із 17 президентів організації 15 стали лідерами студентського самоврядування закладів вищої освіти.

Ми пишаємося плідною співпрацею зі своїми соціальними партнерами та міжнародними організаціями.

Ми пишаємося тим, що рівень екологічної свідомості учнів гімназії постійно зростає та набуває практичного застосування.

Ми постійно рухаємось уперед і знаходимось у постійному пошуку.

Таким чином, формування сучасного освітнього простору «ЕКОшкола: Екологія. Культура. Освіта» сприяє формуванню в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості.

Наталія Романенко, директор ХГ № 129

Електронне видання

Редактор: *Писаренко Тетяна*

Технічне та художнє оформлення: *Семисошенко Севіль*

Матеріали підготувала: *Галушко Наталя*

Харківська академія неперервної освіти
61057, м. Харків, вул. Пушкінська, 24,
тел./факс (057) 731-21-31,

E-mail: kvnz.hano@gmail.com

neperervna2001@gmail.com

Web-сайт: www.edu-post-diploma.kharkov.ua